

ԿԱՆԱՆՑ ՅԱՏՈՒԿ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՇԱԲԱՐԱԹԵՐԹ

ԺԹ. ՏԱՐԻ
Նոր Շրջան, Թիւ. 18

ԾՆՈՒՆԳԻ ԹԻԻ

ՅՕԴՈՒՄԹՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՏԻԿԵՆ ԶԱՊԷԼ Զ. ԱՍՈՏՈՐ

ՏԻԿԵՆ Գ. ԶԱՐՈՒԶԻ

ՏԻԿԵՆ Ա. ԹԷՈԴԻԿ

ՏԻԿԵՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԲԱՐԹՈՂ

ՕՐԻՈՐԴ ԵԼՊԻՍ ԿԵՍԱՐԱՅԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴ ՆԻՆԻ

ՕՐԻՈՐԴ ԶԱՊԷԼ ԶԱԲԱՐԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴ ԱՐՓԵՆԻ ՆԱԶԱՊԵՏԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴ ՍԱԹԵՆԻԿ ԶԼՔԻՃԵԱՆ

ԵՒ

ՀԱՅԿԱՆՈՅԵ ՄԱՌԻ

ԳԻՆ 60 փարա

Տպագր. ՍԱԳՆԱՆՆԵՆ, Կալաթա

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 50 դրուշ. վեցամսեայ 25 դրուշ. :

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 54 դրուշ. վեցամսեայ 27 դրուշ. :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 12 ֆրանք :

Ծանուցման, բաժանորդագրութեան եւ թերթին վերաբերող
ամէն կարգի գործառնութեանց համար դիմել մի՛ միայն՝

{زاغيك غزتهسى}

درعایهده غلطهده قورشونلی خاندنه نومرو ۷

Շ Ա Բ Ա Թ Ա Թ Ե Ր Թ Վ Ա Ղ Ի Կ

Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, Գուրչունյուլ խան, թիւ 7

JOURNAL "DZAGHIK,"

Constantinople, Galata, Kourchoum Han, N° 7.

Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Տ Ո Ւ Ն

ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕԺԻՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԶԱՆԱԶԱՆ ՆԻԻԹՈՑ

ԾԱԼՃԵԱՆ ԵՒ ԹԱՎՃԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊՈԼՍԱՆ

Կ. Պոլիս, Էսկի Զապթիէ հասկէսի թիւ 63

Ապրանաց տեսակներու ճոխութեամբ ու չափաւոր գիներով
ծախող հանրածանօթ այս հին վաճառատունը Եւրոպական առաջ-
նակարգ գործարանաց հետ միշտ ունեցած յարաբերութեանց շնոր-
հիւ կը գտնուի պատրաստ հաւաքածոյ մը ասեղնագործութեան եւ
օժիտի վերաբերեալ նոր ու ընտիր նիւթերու, ինչպէս մետաքսեայ
կերպասներ, աթլազ, թուիշ, թաւթա, սկեզոծ ու արծաթեայ
ղուտ ու անղուտ թելեր (խառ եւ խամ սրբմ), ճերմակեղէնի հա-
մար ընտիր պոստէներ, վալանսիէն ու մետաքսէ թանթէլաներ,
ճերմակ քրթան, գաղղիական ընտիր շաւիկի կերպասներ, բիճէ-
ներ, գունաւոր պաթիսթներ եւայլն եւայլն:

Ձեռագործ բանուած ու սկսուած զանազան ճոխ նիւթոց հա-
ւաքածոյ մը պատրաստ կը գտնուի:

Կ. Պոլսոյ եւ Գաւառաց դպրոցական հաստատութեանց համար
մասնաւոր զեղչ կ'ըլլայ:

Վաճառատան մէջ կը գտնուի միշտ պատրաստ ասեղնագործի
գծագրիչ մը:

ՇԱՀԻԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

(602) ԺԸ. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 18

5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1906

ՍՈՒԹԻՆ ՄԷՋԷՆ

ՈՒՌՆԵՐՆ արդէն շատոնց վաւուած են տունե-
րուն, ու դպրոցական տղաք արդէն կը պատ-
րաստուին իրենց սալուկ անկողինները մօտե-
լու, անոնք գգուալից մօր թեւին տակ հանգ-
չեցուցին իրենց վուարթ գլուխները, հայրական գողտրիկ համրոյր-
ներով փայլալուեցան իրենց սիրուելու ցանկացող անմեղուկ ճա-
կանները, ճոխ կամ շատ համեստ սեղանի մը եզերք չըջանակ-
ուած, կերան իրենց սիրած կերակուրները, ջերմօցի մը հեշտիկ
տաքութեան մէջ հանգչեցուցին իրենց մաւած մարմինը, երգեցին,
ցատկեցին, պատրաստեցին իրենց յաջորդ օրուան դասերը, անոնց-
մէ կրտսերները վաղուան խաղերուն վրայ խորհեցան, ու երէցնե-
րը աւելի խելահաս, ապագայի մը ոսկեղօծ երազներն հիւսեցին,
ու երջանիկ սոսաւորութիւններու ներքեւ գացին խաղաղիկ քունի
մը յանձնել իրենց գողտրիկ գլուխները:

Եւ ահա փողոցին մէջ անցուղարձը նուաղեցաւ, քանի մը փա-
մէն կէս գիշերը պիտի հնչէ, սրահներու մէջ, դաշնակները կը
նուագեն, ու մանուկները կը ցայգերգեն, դեռատի աղջիկները
կը պարեն կամ կ'երգեն, ու երիտասարդները կը խայտան, նորա-
հաս կիներ կը խօսին ու գուարթութիւն կը սփռեն իրենց շուրջ և
լոյսերը ադամանդի կայլակներ կը նետեն սրահին չորս կողմը,
կամ խոնարհած վարագոյրներուն ետեւ, շղարշեայ լուսամբիովնե-

բով կիսախտար ընդարձակ սրահներու մէջ, զիցուհիներու պէս գեղանի կիներ, իրենց մեղ կուրծքին սպիտակութիւնը, հոլանի հաղուստներու մէջէն կը բացլտին. ու խորհուրդներու չափ լուրջ և երազուած ստուերներու չափ սխրալի տպաւորութիւններ կը դործեն իրենց շուրջը երկրպագողներու վրայ, և մեղին աւանձնացած կուտական սնեակներու մէջ, սպիտակ անուրջներ կը հիւննն գեւատի ազլիկներ, երազելով զարնան գիշերներու քաղցրութիւնն, ուր հեշատայր վարդերը, լեւալիներն ու լիւաներն իրենց բոյրը կը զրկեն թնշու իրենց զօգարի՛ սնարներուն քով, ու հեշտարէն կը քաղցրաւէան մութ սնեակներու ստուերները, ու անուրջներուն կուտան խայտալից հմայք մը:

Հաղեկան ճիւղ այս վիճակներուն մէջ է որ դուրսը ձիւնին հատիկները կ'իջնան գիշերուան մութին տալով սառուցիկ սպիտակութիւն մը, կամ միօրինակ անձրև մը կուգայ արտում ու լաւազին, ու գորշ մթութիւն մը կը տարածէ երկրէն դէպի երկինք երկարող անընդհանրի միջոցը, և երբ ամէն մարդ կ'իջնուած հաստ կրկնոցներու մէջ, կամ կուրծի մը կողին մէջ սեղմուած այցելութիւններու կ'երթան, պարասրահներու մթնոլորտին կը վազեն խառնուիլ և կամ թատրոններու մէջ իրենց օթեակները բռնել կը պատշաճութիւն, դուրսը մայթներուն եզերքը տուններէն դուրս նետուած աղբերուն շուրջ կարգով կուգան խռնուիլ տառապող աղքատ հոգիներու խումբ մը:

Սառնք ալ կին մը ստեղծած է հարկաւ, ասոնք ալ մօր մը կուրծքէն կախուած են, ու մայրական խոնդաղատանքով մեծցած են, բայց ողքատութիւնը, թշուառութիւնը, հացին կարօտը զիրենք փոքրց նետած է գիշերուան այդ ժամուն, կողով մը կապած իրենց կանակէն, խոշոր փայտէ գաւազան մը աջ ձեռքերնուն մէջ, ու ձախով բռնած պղպուկ լապտեր մը, որուն մէջ վառած թըշուառ լոյսը ամէն վայրկեան մարկու կը սպառնայ, կուգան հեռքընտէ կարգաւ փնտել այդ դուրս նետուած աղբերուն մէջ, լալի կտայներ, ոչնչութիւններ, անպիտան տաքիւններ, որոնք պահուելով տուններու մէջ, դարչաբոյր մթնոլորտ մը շրջիլ տային անոր, այս թշուառ էակներուն մէջ, սարիքոտները կան, երիտասարդներն ու մատաղ հոգիները. ամէնուն համար դութի տնտես տարածանք կ'անցնին բոլոր էութեանս մէջէն. ամէնուն համար կը զգամ որ տառապանքի ցաւեր կը մանէ սրախ մէջ, ստիպն մանուկ հոգիները, նորոհաս պատանեակները, որք ամէն կերպով պէտք ունին անակի մը խցիկին մէջ պարտկուելու, ընտանալու, զօրանալու, իրենց միւս հարուստ կիսին պէս. և սա-կայն վտրը, ցնխերուն մէջ խառնուած, ազտատութիւններու հետ

կը խաղան . պարզապէս պատառ մը հաց հայթայթելու համար վաղուան իրենց անօթի ստամոքսին . իրաւ որ ահաւելի է զղտնութիւնը կրել այդ չարչարուող հոգիներուն :

Հագիւ թէ տան խոհարարին ձեռքէն թափած են այն ոսկորներու , թղթի , քուրջի , փայտի , մոխրի եւ զանազան ազտոտութիւններու կոյտը , եւ ահա փողոցին շուները կ'ըլլան նախաշարձակը այդ կոյտերուն վրայ , ու իրենց ոտքերով կը տարտղնեն փնտուելու համար հացին պատառները , կ'ըտկուրին կտորները , եւ ոսկորները , ու այդ շուներու խումբին կը յաջորդեն հեռզհեռէ , զատ զատ փնտռողները , գետնաքարը կեանք մը ասոնցը , շուներու հաւասար կեանք մը . սակայն կեանք մը որ կ'զգայ , կեանք մը որ տառապիլ գիտէ , որ լալ գիտէ , որ յուսահատիլ ու հառաչել գիտէ , գիշերուան այդ մութին մէջ :

Դեռ այն աստիճան մանկական հոգիներու կը հանդըպիս գիշերուան այդ փնտռողներու մէջ , որ հարուստ տունէ մը նետուած խաղալիքի կտորած բեկորներու առջեւ կը հմայուին , կը սիրեն , կը խաղան , ու դուրգութեանքով իրենց ճոյիկին մէջ կը պահեն . փոխանակ կանսկիսուն կտորած կողովին մէջ նետուելու եւ գիշերուան մէջէն կը զլամ թէ տառապանքներուն ամենէն գերազոյնն է աղքատութեան տառապանքը :

Գ. ԶԱՐՈՒՀԻ

ԶԱՆԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԻՂՈՒՆԷ ՏԻՐՈՒ, շնորհովն անճառ,
Միջօրեի մը երբ ողն եր պայծառ.
Յիսուս կը անդ եր ամբոխը նստեն
Մայր մը շուարած մօտեցաւ իրեն

— «Աղջիկս, ո՛վ Տէր, հիւանդ այսահար,
«Մահնիկն մեջ անշարժ կը սարսըռայ յար.
«Յուսի քեռան տակ կայունս իր հոգին
«Զիս կը յօջօտե . . . մայր մ'եմ կարողին:»
— «Դարձի՛ր ու ըսէ սրտը, Վարդապետ,
«Որ հեկեկանֆով չի գայ ետեւդ,»

Հսին քրտեմ անսիրտեր քոյր
Ամենքն ալ յայրաս, ամենքն ալ մոյր:
— «Հացը չեն առներ եւ շուններուն տար
«Երբ պահանջուած է ան զըղոց համար.»
Հասա վարդապետն ու քայլ մ'ալ առաւ.
Մինչ կիկը սրկուած իր մագերը քաւ
Այդ աստուածային ոտներուն առջեւ
Նըւաղուն ձայնով վիշտը կ'երգէր, եւ,
— «Տեր, կ'ըսէր շալով, այդ մանուկներուն
«Որոնց տերն եւ դուն, ինչպէս ամենուն,
«Անդանէն ինկած փրշրանքներով յար
«Շուններն ալ չմիտէ չեն իսկ յագենար . . . »

Կանգ առաւ Յիսուս ըզմայրանով խոր
Այդ հըզօրախառ հաւաստին դէմ նոր.
Դիտեց կիկն ուշիւ վայրիկ մ'աներէր,
Մինչդեռ ամեն ոք շուրջը շրտէր եր:
Աստուածային ինչ խորհուրդներ անհուն
Թեւ առին արդեօք սրտէն նոյն պահուն՝
Որ աչքը քաց եր եւ սիրտը շեցուն՝
Երբ կընոցն ըսաւ ձայնով մը հընչուն.
— «Մեծ հաւաստն, ո'վ կիկ, զոր դուն եւ ուր
«Փրկեց տառապող քու հոգեակդ ու սեր»:

Տիրական ամբողջ վեհ խօսքերէն այդ,
Ոչինչ հասկըցաւ կիկը յոռսահաս,
Միայն իր զընացն արագ ու քեքել
Կը բանար ուղի մ'ուրախ իր առջեւ:
Իր խինդովն անգեհ եւ երբ հասաւ տուն
Դըստիկը զըսած՝ անցաւ ու արթուն՝
Ձեր գիտէր որո՞ւ փառք տալ իր հոգին.
Հաւաստին քե մօր սիրոյ մորմոտին . . . :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՌԻ

ՆՒՆԻՒՆ ՕՐԱԳԻՐԸ

ԿԱՂԱՆԴ

ՆՈ՞ՒՐ թէ զուարթ պէտք է նկատել, երբ մէկը
կը ծնի ու միւսը կը մեռնի :

Նորեկին ծնունդը պէտք է տօնել, թէ
մեռնողին մահը ողբալ :

Այս հարցումները կը գրաւեն միտքս, Ա. և
մանորի առթիւ եղած ուրախութիւնները, կաղ-
մուած խնայքները տեսնելով, որոնցմէ աւելի անխմաստ, աւելի
անհեթեթ բան չեմ գտներ հաւատացէք որ :

Երեւակայեցէք, երկրագունդը որուն վրայ կ'ապրինք, 365 օր
վից ժամ արեւուն շուրջ դառնալուն պէս հեւի հեւ իրարանցում մը
կը տիրէ մարդոց մէջ :

Վաճառատունները կը փողփողեն, նուէրները կը տեղան, շնոր-
հաւորութեանց կը պատին, մաղթանքներ կ'ընեն, անուշապուր
կ'եփեն, քերթ կը պատրաստեն :

Եւ մը մէկը ըսեմ, այսքան չափ է այս առթիւ կտուար-
ուած արարողութիւնները որ մի առ մի թուելը անկարելի է,
ինչպէս կ'ըսեն օրաթերթերը, նշանաւոր ննջեցեալներու յուղար-
կաւորութեանց ներկայ ջոջ անձնաւորութեանց չափազանցութիւնը
շեշտելու համար :

Է՛հ, ի՞նչ է որ այսքան իրարանցում կայ :

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, Կաղանդ է եկեր կը պատասխանեն :

— Տարի մըն ալ անցաւ պիտի ըսեմ՝ ես ալ իմ կարգիս :

Բոլոր խնդութիւնները, բոլոր մաղթանքներն, անագիւտ ընծա-
ները անոր համար կ'ըլլան, որովհետեւ երկիրը շրջան մըն ալ բո-
լորեւ է, որովհետեւ մարդիկ՝ տարի մըն ալ բարդեր են չալակին
առած տարիներուն վրայ :

Մէյ մըն ալ Այվազեանին հարցուցէք, տե՛սէ՛ք. ի՞նչ աննպաստ
կենսագրականներ պիտի յօրինէ, անցած Կաղանդներու վրայ, ու
րոնք խալուօրիկ բաներով՝ մարդոց ծերանալը չեն ղգայներ :

Իրաւ ալ քիչ մը ծիծաղելի չէ՞ք գտներ, երբ Ա. մանորի առ-
թիւ, աղէկ բան մը ըրածի պէս, կ'եւլենք իրարու կը մաղթենք

երկար տարիներ, շատ սպրիտ ծերանաւս կ'ըսենք գիտնալով որ^ք մէկերնիս կը փափաքինք ծերանալ, մանաւանդ ծերութիւնը որ կեանքի էն դժբախտ կողմն է :

Տարուան առաջին օրը անպատճառ բոլոր վարժուհիները նոր հագուուտ կը հաղնին, խանութպանները խանութնին կը բանան, որպէս զի յաջող տարի մը^ք բոլորեն, դերձակուհիները կար կը կարեն, դրագէտները կաղանդի պատմութիւններ կը հլւսեն, բանաստեղծները կը վերանան, մանարօիկ դրագէտները՝ օգտակար թելագորութիւններու վրայ կը խորհին, Այվադեանը երուսաղէմի պատարասութիւն կը տեսնէ, ու Հորոյն Չղլասեանին վրայ կը մտածէ :

Վերջապէս ամէն մարդ սովորական զբաղումներէն դէպ ի վեր բան մը կ'ընէ, այն նախապաշարումով որ, ամբողջ տարին աղուոր ակնկալութիւններ պիտի ունենայ, եթէ առաջին օրը նպատաւոր անցընէ :

Ու ծնաւ մուկն չնչին :

Տարի մըն ալ եկաւ նախորդ տարիներու դէզին վրայ :

Սակայն տարօրինակ պարագայ մը եթէ կայ, ան ալ սա է որ, մարդիկ չափազանց փափուկ, ծայրայեղօրէն սանդիւղանքաւ, զբօսէն հարկւր ատօմման վեր զգայուն ըլլալնուն պատճառաւ, մեռնող տարիին սուգը կ'ողբան, արտակարգ ընծաներով, շողշողուն զարդարանքներով :

Սակայն ես ամէնուն պէս չեմ խորհիր : Եւ հակառակ այսքան պերճամաս խօսքերուս, տակաւին անանիւն կան որ զիս չեն գնահատեր, օրագիրներուս չեն հաւնիր, և կը թելադրեն որ, իտէալ, երազային բաներ զբնմ կնոջական զգացումներու վրայ :

Եթէ չկատարեմ խօսքերնին — և կը խոստանամ որ բնաւ պիտի չկատարեմ — անպատշաճ կը նկատեն, անօգուտ կը հռչակեն զբաժնեքս :

Աղէկ որ, ինծի եղած այսքան քաղաքավարական ցոյցերէն չեմ ընկճուիր, թէ^ք որ^ք հրապարակէն շատոնց քաշուած պիտի ըլլայի, հողիս աւանդելով :

Տեղացող դնահատականներու մէջ, ամենէն աւելի երեւան կուգայ մեր զարգացած, դրագէտի հովեր աւանդ կարգ մը մարդոց նրբին կենցաղագիտութիւնը :

Բարեկալքարար անքիմաներու պէս, սպառած ապրանք պէտք է նկատենք զանոնք, որովհետեւ այդ տեսակէն քիչեր կան :

Այս մարդիկը կարծես թէ մասնաւոր դասնթողներու հետեւած են, անանկ աղուոր լեզու մը կը գործածեն, անանկ փափկանկատ բացաւորութիւններ ունին մը... քար կը հանեն Հօթկնթացւոց երկրի վայրենիներուն :

Եւ մտածել թէ՛ ասոնք զբաղանութիւն կ'ընեն, մարդու չեն հաւնիր, կենցաղադէտի հովեր կ'առնեն, ու ամէն մեղքին վրայ կանթի կը պտտին:

Տեսէք ո՛ւր հասայ, մինչ ըսելիքս բոլորովին աարբեր էր:

Ես որ ամէնուն պէս չեմ խորհիր կ'ըսէի, փոխանակ մեւնոդ տարիին վրայ ծիծաղելու, չնչասպասու տունէ տուն վազելու, ծող-կեփունջեր նուիրելու, անհունօրէն կը տխրիմ, կը հառաչեմ, չեմ ճաշեր, հին զգեստներս կը հագնիմ, որովհետեւ չափազանց կը յուզուիմ, երբ կը խորհիմ թէ՛ ալ չպիտի ունենամ հախորդ տա-րին, ա'լ անոր զարնանաբոյր Մայիսը չպիտի վայելեմ, անոր ցըր-տաշունչ քառնիկներուն պոռները ա'լ պիտի չլսեմ, և ամառնային դե-ղեցկութիւնները ա'լ չպիտի տեսնեմ:

Ու բանատեղծութիւններէս ապահովաբար սրտերնիդ չտա գէշ եղաւ. սա'լայն սիրելի բարեկամուհիներս, յանցանքը իմն է, ոչ ալ ձերինը, մի միայն Գողանճեանինն է, որուն քերթուածնե-րէն ներշնչուելով, ըսելիք պարզ խօսքերս՝ քիչ մը վերանալով յայանեցի:

Ու եթէ զիս շատ լալկան կը գտնէք այսօր, առաջին պատ-ճառը այն է որ, մեծ մայրիկս սոխ կը ստըկէր կոր, որմէ տէքերս արցունքոտեցան, իսկ արցունքիս շիթերը այտերէս վար գլտորե-ցան այն պահուն, երբ կալանքի «Ծաղիկ»ը ձեռքս առնելով տեսայ որ, բոլոր այր դրաղէտները բազմեր են անոր փափկաթոյր թեր-թիկներուն վրայ:

Ըսէք, լալու իրաւունք չունիմ, երբ մեր յատուկ սեփական նութիւնը կը զրաւեն անանկ խրոխտանքով մը որ, սապէս կը թարգ-մանուի. «աս տունը մերինն էր ամա՛ մեղքըցանք տէ՛ ձեզի տունը»:

Եայց յանցանքը յարդելի խմբազրապետուհիինն է. ապա թէ ոչ Պ. Թօլայեանը «Ծաղիկ»ին վարդաբոյր թերթիկները՝ կեանքին մէջ բնաւ տրամադրելի չպիտի գտնէր: Չէ՞ սիրելի ընթերցողու-հիներս:

Նայեցէք խմբազրապետներ ունինք որոնք երկու մէթր տա-րածութեամբ թերթեր ունենալով հանդերձ, օր մը չմտածեցին մի միայն զրադիտուհիներով զարդարել իրենց էջերը:

Բոլոր փափուկ ու հաճելի մտածումները կիներ կ'առնենայ, մէջ մըն ալ կնոջ չեն հաւնիր. ապերախտները:

ԾԱՌԻՆԵՐ

Գրական անվաւեր օրէնքի մը համեմատ, ամէն մարդ որ կեանքին մէջ սող մը բան գրած է, սնուածաւ Ծնունդին՝ Ծը-նունդի պատմութիւն մը կը գրէ, մարիկին մաւաղներէն բաներ մը գողնալով:

Նա որ 16 տող բան գրած եմ, եթէ Ծնունդի պատմութիւն մը
չգրեմ ապահով (ինչպէս կ'ըսէ մեր բարիգիւն գրագիտուհին), ա-
պահով, մեղանշած պիտի ըլլամ: Նւ ապահով այս նուիրական օ-
րերուն մէջ մեղանշելը աղուոր բան չէ, հետեւաբար Ծնունդի
պատմութիւն մը պիտի պատմեմ, եթէ կը հաճիք, որ մամիկիս
հէքեաթներէն ընաւ մաս չունի:

Ծնունդին նախորդ օրն էր. Սիրելի հայրիկը Սիմէօնին քսան
ղուրուշ տուած էր որ Աղքատախնամին տանի:

Ու Սիմէօն քսան զուրուշը առած վեհ քայլերով կը յառա-
ջանար, ինքնիրենը խորհելով որ, աշխարհիս էն նշանաւոր արա-
բածը կրնայ նկատուիլ ա'լ, քանի որ հայրը քսան զուրուշ տուած
էր. ու այդ քսան զուրուշը, ո'վ առատածեւունութիւն, աղքատ-
ներուն պիտի յատկացուէր: Անոնց, հագուստ ածուխ, ուտելիք
պիտի առնուի հօրս տուած դրամովը կը խորհէր Սիմէօն:

Նւ Սիմէօն քանի կը մտածէր՝ այնքան կը վերանար: Իր
հայրը չափազանց բարեգործ կը դռնէր, և քանի որ ինք ալ անոր
հարազատ զաւակն էր, ըսել է որ բարեգործ մըն ալ ինքն էր:

Մէկ կողմէ այս խորհրդածութիւնները, միւս կողմէ, փողոցին
չափազանց բաղմունքիւնը, անցուղարձը, դարդարանքները, պատ-
ճառ եղած էին որ, Սիմէօն մոռնար փողոցին անտանելի ցեխը, և
կաջօցները, որոնք իր հայրիկինը ըլլալու առաւելութիւնն ունէին,
յաճախ կ'ելլէին ոտքէն:

Ու Սիմէօն կալօշներէն մէկը ցեխին մէջ մոռցեր էր այդ-
օրը. դոնէ վառարանին մէջ մոռնար, թերեւս ծնունդ պապան մէջը
բաներ մը դնէր:

Ի՞նչ ընէր...

Ատանկ տուն երթալ... անկարելի էր, արդէն յաջորդ օրը
Ծնունդ էր այցելութեան պիտի երթար:

Ո'վ Տէր, ինտո՞ր մինչեւ տուն հասնէր. հապա լսելիք յան-
դիմանութիւնները:

Վերջապէս բոլոր անպատեհութիւնները աչքի առելու պատկե-
րացնելով, Սիմէօն յուսահատ վայրկեանի մը մէջ կ'որոշէ, ու...
խանութ մը մտնելով զոյգ մը կաջօց կը գնէ հօրը տուած քսան
զուրուշով:

Չէ՞ մի որ ինք ալ խեղճ կերպարանք մը առած էր այդ պա-
հուն, հետեւաբար ինքզինքին աղէկութիւն մը ընելը՝ ուրիշն բա-
րիք մը ընելուն հաւասար նկատելով կը մեղմանար:

Այս պատկերը միտքս գրաւեր էր որուն հետեւանքով, այս
դիւեր Ծնունդ պապան տեսայ երազս՝ որ նուէրները չալկած
կ'երթար:

Այնչափ սիրուն անակնկալներ ունէր որ, կը փափաքիմ աղ-
ուոր բարեկամութիւններու պատմել երազս:

Տեսէ՛ք, թէ ինչպէս կ'երթար Ծ'նունդ պապան: Ան ի՛նչ ա-
նուշ կերպարանք մը ունէր Աստուած իմ: Ճերմակ, ճերմակ մա-
զերով, ճեպճերմակ հագուստով բարի ծերուկ մըն էր անիկա:

Կոնակը խոշոր, խոշոր կողով մը ունէր, սանկ, խնտո՛ր...,
կարծեմ պօղաւտա ֆիւֆեսի պէս բան մըն էր: Խեղճը...: Ան ին-
տո՛ր յոգնած կ'երեւար: Դիւրին չկարծէք, ամէնուն մէկ մէկ նուէր
պիտի դնայ, իւրաքանչիւրին իրեն վայելուչ:

Ի՛նչ կը յուսաք որ ըրի, այսպէս բեռնաւորուած տեսնելով
զայն, աղաչեցի, ձեռքերս միացնելով, ինչպէս պիտի ընէի Աստ-
ուածածնի պատկերին առջեւ, խնդրեցի որ բոլոր տալիք նուէր-
ները ցուցնէ ինծի անգամ մը:

Զմերթեց: Որքան բարի կ'ըլլան սա ծերուկները: Կողովը դե-
տինը, առջիւս դրաւ որ ուզածիս պէս նայիմ: Կ'երեւայ թէ ինք ալ
հանգչելու պէտք ունէր: Աղէկ չեմ յիշեր թէ ո՛ւր էինք, ըայց
գիտեմ որ ամայի տեղ մըն էր:

Կողովը ամբողջ կօշիկներով լեցուն էր:

— Ի՛նչ, այս տարի ամէնուն կօշիկ պիտի տաք կը հարցնեմ
չուարած:

— Ո՛չ, ասոնց մէջ դրուած են նուէրները, կը պատասխանէ
խորհրդաւոր ժպիտով մը:

Առաջին անգամ որ ձեռքս կ'առնեմ, կնոջական նուրբ կօշիկ
մըն է ՅՅ թիւ: Սիպիլինն էր ան, որուն մէջ կը տեսնեմ որ գրիչ
մը կայ, որ աշխարհիս էն թանկագին աղամանդներով, ամէնէն
աղուոր չափիւղաներով և զմրուխտներով կազմուած էր:

Ի՛նչպէս փափաքեցայ որ իմա ըլլար անիկա:

Երկրորդը Գալէմքեարեան Զարուհիինն էր որուն մէջ կանացի
առաքինութեան տիպար կնոջ մը պատկերը կար:

Երրորդ կօշիկը Անայիսինն էր կարծեմ, որուն մէջ վարդադոյն
տուփով դեղահատներ կային:

— Ասոնք ի՛նչ են կը հարցնեմ ծերուկիս:

— Գրելու եռանդը կարծարծեն կը պատասխանէ:

Չորրորդը, Օր. Մառքինն էր. որչափ մեծ եղաւ զարմանքս
Աստուած իմ. խմբագրատան մը հոյակապ, մարմարեայ շէնքն էր
ան, ուր կին գրողները իրենց յատուկ աշխատանոցներու մէջ կը
գրէին իր վերին հակողութեան ներքեւ: Միայն երկու էրիկ մարդիկ
կային հոն, որոնց պաշտօնը եթէ աղէկ կը յիշեմ, մէկը դռնապան
ու միւսը շէնքը աւելոյն էր:

Զ. Եսայեանին կօշիկին մէջէն մեռելի մը կ'մախքը ելաւ:

Օր. Մեղուիկեանին ոսկիէ փեթակ մը կար :

Կողովին մէջէն , ուր կը խառնէի հետաքրքրութիւնս գոհացը-
նելու համար , հատ մը կօշիկ ձեռքս անցաւ , որուն թիւը 900 էր
կարծեմ , մէջը հաւկիթի մը կեղեւը կար միայն , խեղճ մանտրտիկ
գրագէտը , այնչափ ոչինչ նուէր մը ստացածէր . . . :

Արիիարին կօշիկներուն մէջ Մամուրեան որդիին լուսանկար
պատկերը դրուած էր :

Այվազեանինը կտրծեմ Երուսաղէմ երթալիք ծրար մըն էր :

Պ. Թօլայեանին Ծնունդ պապան խեղկատակ Միմոս մը նուէ-
րեր էր :

Վաղինակին տօմինս մը :

Քասիմին՝ օրուան մտածումներու ոսկեղօծ ալպօմ մը : Աւպօյա-
ձեանին , նշանաւոր մարդոց անուններու ցանկը : Արտաշէս Յարու-
թիւնեանին թրթռացող ոսկիէ քնար մը : Թօշիկեանին , բայց չեմ
յիշեր թէ ինչ էր անորը : Յ. Տէր-Յակոբեանին քուժայթ ծաղիկ-
ներու զեղեցիկ փունջ մը : Գոլանձեանին բանաստեղծական կօշիկ-
ներուն մէջէն՝ կապոյտ երազ մը ելաւ :

Տակաւին , շատեր , շատեր կային , սակայն Ծնունդ պապան
ժամանակին ուշ բլլալը յայտնելով , կողովը առած պիտի երթար ,
ճիշտ այդ պահուն իմ նուէրս կը հարցնեմ :

— Քուկդ վաղ առաու կօշիկներուդ մէջէն պիտի գտնես ըսե-
լով կը հեռանայ :

Ն Ի Ն Ի

ԿԱՂԱՆԴԻ ԽՈՅԵՐ

ԿԱՂԱՆԴ Խոյճի համար յաւիտենական մանկութիւն
մըն է միշտ : Երբ մարդ այս կերպով ըմբռնէ զայն
ինչ զիւթիչ կը նկատէ այդ օրը , ինչ անհատնու՞մ
ու աննդուտ զգացումներով օրեր առաջ կը հաշուէ ու կը հաշուէ
այդ կապոյտ պարիկին գալուստը , որ իրեն անբացատրելի երանու-
թիւններ պիտի բերէ անուշտ , իրիկունը մրգաղարդ ու լուսաւոր
սեղանին շուրջը . . . և այժմէն իսկ լոկ երեսակայական պատկերին
առջեւ անկարող կ'ըլլայ սանձել իր սրտէն յորդած ու ջրվիժող

ուրախութիւնը, այդպիսի մէկ եղած է այժմէն ու կը սկսի խօսակա՛ն պարեր դառնալ իր մամայէն ստանալիք խարտեաշ ու իճեաշ պուպ-ըիկին հետ իր արտփուն արտիկին վրայ սեղմելով անոր փոքրիկ թաթիկները: Հէք մանկութիւն և կամ գերերջանիկ մանկութիւն, որովհետեւ միամիտ մը միշտ ինքն իր մէջ այնքան երջանիկ է՝ որքան գիտողի մը կողմէ՝ ոգորմելի:

Ա՛րդ, հարցո՛ւր գիտակից հոգւոյ մը թէ ի՞նչ է կազանդը իրեն համար: Օ՛ր մը՝ որ պիտի անցնի, թուական մը՝ որ պիտի ստուարացնէ բոլորուած օրերու անհուն շարքը, այս գիտակցու-թիւնը իր վշտի հետքերը կը թողու արտի մը մէջ փորագրուած: Եւ այն ատեն կ'ըզաս թէ ի՞նչ կարժէ երիտասարդի կեանքը, ա՛յն-քան զգացումներու, անըմանքի, վերացումներու ամենաքաղցր շըր-ջանին իր մէկ որոշ կորուստը կուտայ բոլորուող ու անէացող տար-ւոյն ցուրտ գոգը: Հոն կը հալի ու կ'անցնի անդարձ կերպով ամ-բողջ ժամանակի ընթացքը ուր Տէրը միայն գիտէ թէ ի՞նչ յոյգեր, ի՞նչ յափշտակութիւններ ու ի՞նչ եթերային խորհուրդներ ես ու-նեցած. ապրած ես ի՛րը զգայուն էակ, տանջուած ես հոգեպէս, նաեւ երանութեանց մէջ փողփողած. և ա՛նա՛ ակամայ կը հրաժա-րեցնեն զքեզ, այդ չըմանէն. պարտիս բազրոտ մը ևս վերելքը ը-նել դէպ ի անծանօթ տարին ուր ո՛վ գիտէ բարոյական ինչ անա-կընկալներ կ'ըսպասեն քեզ: Թերեւս հոն արցունքդ աւելի պիտի կշռէ քան ժպիտդ, բայց թո՛ղ որ արդէն կեանքի մէջ լալն ու խնդալը չփոթ հակասութիւններ, եւ, որ իրենց վրայէն սահեցնե-լով կը թոցնեն օրերուդ շարքը, քեզ լոկ դերակատար մը թողե-լով աշխարհի թատերաբեմին վրայ: Աշխատէ, վտան զի դերիդ կու-չուսն է այդ, փութա՛ յարատեւել որովհետեւ այդ հրամանը աստ-ուածային է ու մեծ: Ո՛հ, շատ փափուկ է հասուն կեանքը ման-կութեան և պատանեկութեան մէջ. ընտանեկան ամէն պատահակա-նութիւններ հզօր կարթեր կ'երկարեն թարմ արտերու մէջ և գե-րազանց վայելքներու պատրանքով շարունակաբար իրենց կը կառ-չեցնեն զանոնք. երկար միջոց մը լաւատես է մարդ ու լաւախոհ: Եւ կ'արժէ՞ որ բաժնուելով այդ ժպտուն չըմանէն մեր ծանրատար յոգնութեանց բաժինը ունենանք:

Կազանդները հուշերներ կը նկատեմ մարդուս կեանքին մէջ ընծայուած, կուտա՛ս, կուտաս և օր մըն ալ կը զգաս ինքզինքդ դատարիկ ու ձեռնուռայն, և աղիւզորմ՝ վիճակի մէջ նման այն հէք մարդուն որ իր սիրական անձերը մի առ մի գերեզմա-նին յանձնելէն վերջ, կուլայ անոնց սուգը, և վշտերու ներքե սիրան ու հողին ծանրաբեռնեալ՝ կ'ըսողոտէ թէ ե՛րբ պիտի երկարի այն երկնային ձեռքը այս անգամ ալ բուն իսկ իր անձին հա-

մար, իր տարիներու յաւիտենական հանգիստը ապահովելու համար: Նոյնը չէ՞ նաեւ տարիներու ընթացքը մարդու համար երբ անդրադառնայ իր սրտին խորը: Միշտ պակաս մը, որոշ ամայութիւն մը պիտի նշմարէ հոն, լար մը փրթած պիտի գտնէ իր ներքին երկնատուր տաւիղէն, պիտի ողբայ նա անշուշտ, բայց ապարդիւն: Հա՛րկ է տոկալ և պատրաստուիլ յաջորդ շրջանին հասնելու ևս նուիրելու համար անկէ: Մարդ ի բնէ համակերպող ու ինքնախաբ է, պիտի գտնէ նոր նոր փաստեր, պիտի յերկրէ նորանոր պատճառանքներ և վերջապէս պիտի յանդիս սա եղբակացութեան թէ տարուէ տարի լրջացած է անշուշտ. աւելի մտացի և կատարեալ է եղած, և անոր համար է որ հուազ կը խնդայ ու կը բերկրի, սակայն ափսոս պատրանքներ են ասոնք, ամէնքն ալ. ինչի՞ պիտի վերագրուի այս մեծ լրջութիւնը. գողի մը անգութ ձեռքը չպիտի՞ ուզենք այդ մեծ շրջումին մէջ նշմարել. չղգար սիրտը առաջնական պէս անշուշտ, որովհետեւ դողութիւն մը տեղի է ունեցած, հոն լար մը եւս խղուած է իր էութեան նուազարանէն. մենք կը խաբենք ինքզինքնիս, սակայն բնութիւնը կ'ընէ ի՛նչ որ տնօրինուած է: Կարելի՞ բան է որ ծաղիկի մը փթթումին հանդէպ և կամ թռչնոյ մը ճախրումին ի տես որդեկորոյս մայր մը զգայ ա՛յն պէս ինչպէս որ կը զգայ բոլոր վարդագեղ երիտասարդութիւնը: Այլ ի՛նչ օգուտ. Աստուծոյ կամքն է այդ. պէտք է որ մըն ալ հոգիդ ըլլայ թեթեւ շունչ մը օգասոյլ և մարմինդ ողորմելի ափ մը հող: Ասոր մէջ ըլլայ թերեւս խորհուրդներու է՛ն սքանչելին, որ խեղտթիւրեալ մարդկութեան մէջ. անըմբռնելի է սակայն, և կազմաւորեալ տիեզերքը անսպառ խանդովը կը գոչէ. «Ա՛յս է կեանք ու այսպէս է Մեծին՝ Բարձրեալին կամքը»:

ՍԱՌԵՆԻԿ Յ. ԶԷՔԻՃԵԱՆ

Շ Ն Ո Ր Հ Ա Կ Ա Լ Ի Ք

Ծաղիկի խմբագրութիւնը իր սրտաղին չնորհակալութիւնը կը յայտնէ գծագրիչ-ճարտարապետ Յակոբ Էֆ. Պետրոսեանի, որ գեղարուեստական գեղեցիկ նկարով մը զարդարեց թերթիս կողքը, իր աշխատակցութեան բաժինը բերելով մեզ գեղարուեստօրէն, թերթիս Կադանդի և Ծնունդի թիւերուն համար:

«Կիթառ»ի խմբագրապետն է, Օր. Եղպիս Կեսարացեանի, որուն վրայ այնքան ձեռնհասօրէն խօսած եր մեր նախորդ քիւով Հրանտ ԿՔ. Ասատուր, գրութիւններէն մէկը կը ներկայացնենք հոս, որ անշուշտ հաճոյքով պիտի ընդունուի մեր ընթերցողներէն, իբր արժեքաւոր մոռցուած էջ մը, որ իրապէս արժանի է զնահասութեան որքան իր պարզած անկեղծիք պատճառաբանութիւններուն, նոյնքան իր անաչառ քննադատութեան ոգոյն համար:

ԱՊԵՐՋԱՆԻԿ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ

ԷՊԻՏԵԻ ճշմարիտ է որ՝ մարդ մեծագոյն մասամբ իր անձէն կը մնասի, բայց երբեմն ալ անդիմադրելի պատճառներէ, և պարզապէս բնութեան բերմունքը կը գործէ. երբեմն ալ բնութեան հակառակը.

Ղիստացական պատճառները զօրաւոր ըլլալով՝ բնութեան կը յաղթեն, և յոռի սկզբունքի ծառայել կուտան: Այս բնութեան փոփոխութիւնը շատ պատահական է ամուսնական կենաց մէջ, ուր երկու ամուսինք կրնան գաղափար հաղորդել միմեանց: Երբեմն գտնուած են օրիորդներ՝ որ թէպէտ անփորձ և անկատար, ամուսնութիւնէ ետքը խոհական և կատարեալ կին դարձած են, և երբեմն ալ խսհուն, համեստ և ազնուակերպներ, որ ամուսինէ վերջը յատկութիւններն պակսած է. և ասոնց պատճառը բուն իրենց ամուսիններն են, որք շատ կերպ անկանոն վարմունքով կրնայ բարքը կը խանգարեն: Ընտանիք մը որչափ ազնիւ և կրթեալ ըլլայ՝ իւր փայլը անդոր է ինքնին, որչափ ամուսնոյն շքաւոր խնամքին կամ պաշտպանութեան տակ, որ ընտանեաց փառքը լիապէս կը վարձատրէ. բայց կան այրեր՝ զի ընտանեաց շուք և փառք ընծայելու տեղ՝ անոնց պատիւը և յատկութիւնը կը խանգարեն անախորժ բազմեղանքու պէս փափուկ արմատներուն կենսական հիւթը սպառելով:

Կան տեսակ մը անձինք՝ որք ամուսնական իրաւանց դէմ կը մեղանչեն յոռի անկաշկանդութեամբ և կիներէն հնազանդութիւն կը պահանջեն իրենց ծանր պակասութեան լուելու և համբերելու:

Ահա կնոջ ճգնաժամը և սիրոյ հարուած մը, զի սրտին անարատ սիրոյ տաճարը կը վիրաւորի. եթէ սլարդ և խիստ պարկեշտ տեսակէն է՝ կրնայ մահաբեր ըլլալ հարուածը. իսկ եթէ յանդուգն տեսակէն՝ բարոյական մահ կը պատճառէ. զի ամուսնոյն վրայ համակրութիւն և կարեկցութիւն չզգալով տեսակ տեսակ ընտանեկան վիշտեր կը ծագին:

Կան տեսակ մը իմաստականեր՝ որք թոյլ և վատ մեղկասիրութեամբ, իրենց կիները այն աստիճան փայփայանքով կը պահեն իրրեւ վարդ մը, որուն մինչեւ անգամ փուշերը աչքերնին կը մտնէ. չեն ծեծներ և չեն զգար. կնոջ պակաս և անխորհուրդ խօսքերուն վրայ խիստ զուարճութիւն յայտնելով, անոր գեղեցկութիւնն ու ամէն ընթացքը չափազանց գովելով և ուրիշ կնոջ հետ բաղդատելով նոյն իսկ անոր խնդիրքը իբր պատգամ ընդունելով: Ասոնց կիները կ'ըլլան գուռոզ, դէզ, պակասաւոր, մոլի և այլն: Այս կարգէն կը սեպուին նաև տեսակ մ'ալ անարի և կնատ անծեր, որ իրենց ամուսնական օրինաւոր իրաւունքներուն սահմը թողած են կիներուն, փոխանակ անոնց օրինաւորապէս տիրելու՝ զանի իրենց ստիպմամբ կամ ապօրինաւոր՝ իշխել կուտան. քսակին անպատեհութեամբ պարպելով, կնոջ ալէն պահանջները թէ կարողապէս թէ անկարողապէս կատարելով կ'ուզեն զանոնք զայրացնել, որով աւելի ըմբոստանալու առիթ կուտան յամարարար:

Այժմ թող ներքին մեզ այրեր եթէ ճշմարտութիւն կը ճանչնան, որ կատարեալ ամուսնական իշխանութիւն վարող և ընտանեաց տէր անձինք չառ քիչերն են, այլ ծայրայեղներ չառ: Անոնցմէ շատերուն դատելու կարողութիւնը տկար է. ոմանք արտաքին ցոյցերու խաբուելով կիներու դիցական պատիւներ կուտան, երկնաշափ անոնց ձիրքերը կը բարձրացնեն և կամացը խնկարկու կ'ըլլան, թէպէտ անարժաններու:

Իսկ կան ալ, որք կոյր համոզմամբ թիւր գաղափար ունին ընդհանուր կանանց վրայ՝ թէ անոնք պակասամիտ, մեկուղ, խորամանկ, մոլի են ևլն, երբեք անոնց ազնիւ սկզբունքներուն ու շաղթութիւն ընելու կարող չըլլալով, եթէ կինը բարի հրեշտակ մ'եղած ըլլայ՝ տղէտ այրին թերամտութիւնը չներեր անոր յատկութիւնները ճանչնալ, այլ իր թիւր կարծիքը ճիշդ ստուգաբանելով, իբր կարծի նիւթ, հաստատ կը պահէ, և իւր տգիտակոյն նախապաշարմունքը իբր պատգամ կը յարգէ: Այսպիսեաց կիները որչափ բարի և ազնիւ ըլլան՝ արժանաւոր յարգանք չեն գտներ, որով իրենց բարի յատկութիւնները կը տկարանան, և օր ըստ օրէ կ'ըսպառնն առանց կատարելութեան ժամանակու, և կ'ըլլան վըհատ, անարի, և լքու, որ չառ հայ տիկնանց սեպական է:

Կան կիներ՝ որ իրենց այրերէն աւելի խոհական, չափասէր, անտեսագէտ և նախահոգ են և իրենց այրերուն թիւր կացութիւնը գիտեն, բայց չեն կրնար անոնց տաժանութեանց հնազանդել, զի օրինաւոր հրաման արուած չէ իրենց, այլ պարտքը միայն լուել և հնազանդել է: Ուտի անոնց ամէն տեսակները յիշել անհնարին է, այլ գլխաւորները միայն յիշելու հարկը կ'ըզգամք:

Կան խիստ ագահներ՝ որոնց ոսկիները ընտիր արժէքը կորսնցուցած և դաւկադոյն հղած են իրենց տիրող դէմքին նման, որ հարուստ վիճակին մէջն իսկ աղքատ և թշուառ կ'ապրի որով ընտանեաց և իր կեանքը կը դառնացնէ. չլսեր, կամ չուզեր լսել Աւետարանի ճշմարիտ պատգամը թէ «Զոր պատրաստեցերդ յետ մահուն ո՛ւմ լինիցի», և ահա ասոնք նաև ընդվզել կու տան կանայք ընտանեկան օրինաւոր կացութենէ:

Կան չարագոյն ևս խիստ մոլիններ, այն է՝ արքեցոյներ. ծոյլեր, վատ մեղկասէրներ, խիստ մոխողներ, ևլն. ևլն: Արանց այս կերպ պակասութիւնք մարդկութեան խղճի դէմ մեղք կամ մոլութիւն են ինքնին. սակայն ամուսնական կենաց մէջ դժբաղդութիւն կը բերեն: Ո՛հ, ինչո՞ւ չը համարձակիմ ամուսնական կեանքը փրկութեան կամ տառապանքի միջոց հա՛րել. զի շատ անգամ բաղդին բերմամբ լծակցած են բարիներ չարերու հետ, որոնց ընտանեկան աղետալի վիճակը անկարելի է լիովին յիշել:

Ահա ընտանեաց բարդաւաճման ժանտաբեր թոյներ, որոնցմէ զգուշանալ պէտք է ամէն Հայ աղջիկ:

ԵԼՊԻՍ ԿԵՍԱՐԱՅԵԱՆ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՄ

(ԵՒԱՆ ԿԸ ԽՕՍԻ)

Ի՜ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԵՄ ին պատասխանելէ առաջ պէտք է վերլուշումն ընեմ կեանքիս անցեալին, ա՛յն անցեալին՝ որ մարդկային սեռի գոյութեան դարաւոր և ազլամդլային առաջին օրերէն մինչեւ ներկայ օրերը կը հասնի: Ի՛նչ էի անցեալին մէջ, Ըսի, շատ հեռու ու մշուշապատ է անցեալս, թոյլ տուէք որ քիչ մը դանդաղ և յամբօրէն պատաս-

խանեմ. յիշատակներս ամփոփելու կարեւոր պայման մըն է այս: Անցեալս... նոր երազէ մը արթնցողի մը պէս կը յիշեմ այդ անհետացող օրերը: Ծայրէն սկսիմ: Երբ կերայ արգիլեալ պտուղը ու կերաւ ինծի հետ միակ ընկերս Ադամ: Խորքեր տեսանք զիրար, բան մը զգացի մէջս. յուզում մը հեշտ, թմրեցուցիչ սարսուռ մը, զոր մինչեւ այսօր տակաւին կարծես կ'ըզգամ երակներուս մէջ. հրեշտակային անմեղութեան բարձրութենէն ինկած ու թէեւ ամօթի, բայց նոյն ատեն հաճոյալի ստուեր մը կուգար մթազնել աչքըս, երբ տակաւին ոչ ոք կար չուրջս բացի միակ ընկերէս, որ ինծի պէս նոյն յուզումն ունէր, բայց ատեն ատեն միայն կը ստիպուէր խոտովանիլ և սակայն ի'նչ փոյթ. շուրջիններս աւելի զեղեցիկ սկսան երեւնալ աչքիս, երէկի հեզասահ առուակին մըրմունջը տարբեր կերպով կ'ազդէր այսօր, մարգագետինը՝ տարբեր գունազեղութիւն մը, երկինքը՝ աւելի հմայիչ, արեւը աւելի զուարթ ու գիշերը... աւելի հեշտին տպաւորութիւն մը կը թողուր զգայարաններուս վրայ:

Հրապոյրի, խաբկանքի, յուզումի առաջին այդ օրերէս քիչ ետքն էր... ա'յո, քանի մը օրերէ ետքն էր — որչափ կը յիշեմ — երբ օր մը դէգ բնաւորութիւն մը առաւ ընկերս: Օրերը անփոփոխ, ներդաշնակօրէն սկսան յաջորդել իրարու, նոյն յաջորդականութիւնը ունէին նաև տարուան եղանակները, արօտին կանանչը դեղահեցաւ, քաղցրահամ ստուղների տակաւ երեւան եկան ու անոնցմով յագեցնելով ծարաւի պասուքս, մխիթարուեցայ: Տերեւաթափի եղանակն ալ տեսայ. ամէն օր աչքիս առջեւ հատիկ հատիկ կը թափէին ծառերուն սաղարթախիտ փունջերը, ամէն օր կը մեռնէր անուշաբոյր ծաղիկ մը, ցուրտի եղանակը կ'ըսկսէր. և օր մը, Աստուած իմ... ի'նչ օր, արեւն ալ երեւան չեկաւ, զեղեցիկ արեւը, զոր հոգիիս չափ կը պաշտէի, պահուժտեցաւ ու կապոյտ երկինքը սև ու մուսլ վիճակ մը զգեցաւ, ցուրտն ու գիշերին խաւարը անարկու էին... սարսափեցայ: Ընկերս անմուռնչ կը խորդար, ըսի՞ թէ առաջին օրուան Ադամս չէր, դէգ ըլլալ սկսած էր, ժպիտը տակաւ աներեւութացած իր աչքերէն, ատեն ատեն միայն — գիտէ՞ք ինչ ատեն — առաջին օրուան բարի, քաղցրախօս Ադամը, ու այն ատեն բոլորովին տարբեր մէկը կ'ըլլար: Խաւարին գիշերուան մը վաղայաջորդ օրը լեւ ու դաշտ ծածկուած տեսայ ճերմակ ու պաղ սաւանով մը: Սիրտիս հետ մարմինս ալ սկսած էր սառիլ, Ադամին հետ կը տաքցնէինք զիրար, բայց պաղ էր սիրտերնիս, առաջին երջանիկ օրերը, մէղք, թուած գացած էին:

Ու օր մը, երջանիկ թէ գոբախտ օր, աղէկ չեմ կրնար որո-

չել, ներեցէ՛ք այսչափ հեռաւոր անցեալի մը վերյուշումը անշուշտ չի կրնար անթերի մանրամասնութիւններ մէջ բերել —, ներքին ցաւեր ու տաքնապններ զգացի, ընական կազմիս խանդարումը տեւսակ մը երկիւղով երբ կը մոտաւորեմք զիս արդէն, տաքնապս սկսաւ աւելնալ ու անոր արդիւնքը եղաւ ինծի նմանող արարածի մը երեւան գալը...: Նորածինին ճիշերը անուշ յուզումով յուզեց հոգիս ու համակ զգայնութիւնս — այսօրուան պէս կը յիշեմ —, և այդ կեանքը ապրեցայ ու ապրեցայ մինչեւ այսօր. առջինեկիս յաջորդներն ալ ունեցայ տակաւ: Օրերն ու եղանակները անընդհատ յաջորդեցին իրարու, ճերմակ ձիւնի եղանակն ալ անցաւ ու դարձեալ ողջունեցի քաղցրիկ զեփիւռի արշալոյսները: Եւս կոչեց զիս ընկերս, մայր կոչեցին՝ զաւակներս, կին կոչեցին՝ հեռաւոր սերունդներս: Սիրեցին ամէնքն ալ, պաշտեցին ամէնքն ալ մինչեւ այն ատեն երբ առոյգ էի ու գեղեցիկ, աստուածացեցին իսկ զիս՝ ու յաւերժահարս կոչեցին, Հերս եղայ, և տաճարներ կանգնեցին ինծի համար՝ բայց անհաւատարիմ եղան ընկեր Ադամիս սեռինները: զօրաւոր էին, խօսքը իրենցն էր, զիս խաբելու ջանացին, հրապոյր վնասեցին վրաս, հրապուրիչ եղայ, հրճուեցան, ու վարուիլ պէտք էր, վարուեցայ. գոհացում տուին իրենց զգայնութեանց ու... արհամարհեցին, զիս խաղած՝ անոնք ծափահարեցին ու ես լացի. միտքս ու կամքս ընդվզեցաւ, ուղեցի փոխարինել ո՛հ, այն ատեն զիս Մեգերա կոչեցին:

Ահա կեանքին, անվերջանալի կեանքին յաւիտենական այս հոլովումին մէջ փոխն ի փոխ ինկայ, ելայ, լացի, լանդացի, հեղանեցի, ժպտեցայ, արհամարհեցի, սիրեցի, իրրեւ մայր ապրիլ ուղեցի, չգոհացան, տարփուհի կ'ուզէին տեսնել զիս, անոնցն էր կամքը, անոնցն էր իրաւունքը, ջանացի համակերպիլ: Նրբ այդ սեռը սէրս կը վնասէ, սիրտս կը խնդրէ, ծնրադիր կը պաղատի, այդ պարագային ասոնք են իր տուած ստորագրւելները, «Աղտնի, հրեշտակ, գեղեցիկ սեռ», է՛հ, մարդ ես, կը սխալիս, կը հաւատաս, կը վստահիս, ու կը գոհանայ իր պահանջը, ո՛հ, այն ատեն... այն ատեն կ'ըլլամ «Տգեղ սեռ, տկար սեռ» եւն. հաղար ու մէկ նուաստացուցիչ բառեր ու խօսքեր:

Այո՛, ո՛վ իմ սեռակիցներս, ես անցայ դարերու անընդհատ փոփոխականութեան ենթակայ այս չրջաններէն, ու բովերէն համերաւով, բայց քիթէս բերնէս ալ եկաւ, փորձուեցայ ու միւս սեռին ամէն քմահաճոյքներուն ենթական ու խաղալիքը եղայ, բոլորովին սահմանափակուեցան իրաւունքներս, ու ինքզինքնին զօրաւոր մակերիով որակած սեռին հաճոյքին առարկան, խաւմս. ճիկը եղայ: Առաջին օրերուս մէջ Ադամին պէս կրնայի խորհիլ,

գործել ու երեւակայել. գլխէս անցած զանազան վիճակներս ու երեւոյթները բոլոր կարողութիւններս անդամալուծեցին բացի... երեւակայելու կարողութենէս, անոնց նենդութեանց ու խաբէութեանց գիմագրաւելու համար ակամայ հետաքրքիր ու գէշ տեսակէն հետաքրքիր մը եղայ, պարզ խօսքով ինկայ, նուաւսացայ և հասայ այն վիճակիս՝ ուր ուրիշի մը օգնութեան կարօտ մնացի, միւս սեռին ուժին կրթնեցայ և անոր ձեռքէն հացի սպասելու վարժուեցայ, այնպէս որ անոր ու է տկարութեանը միջոցին, կամ բարոյական կամ ֆիզիքական մահուանը պարագային կը ստիպուիմ լալ, ողբալ ու դժբախտ ըլլալ եւ ուլ, իմ սիրած զաւակներս ալ: Ո՛չ, ո՛չ, լաւագոյն է որ թօթուեմ այս թերութիւնս, ու ապացուցանեմ թէ ես ալ մարդ եմ: Ուրեմն կարգը եկաւ ըսելու թէ ի՞նչ պիտի ըլլամ: Բայց մի վախճաք, բնութիւնը զիս բարեւորեցած է, վրէժխնդիր ըլլալու համար չէ որ կ'ուզեմ փոխուիլ, Աստուած չընէ, փոքրագութիւն է ատիկա. այլ պիտի ուզեմ մեծ ըլլալ, աղնիւ ըլլալ, օգտակար ըլլալ և միւս սեռին ոչ թէ ախոյեանը, այլ արժող ու յարգուող հաւասար ընկերն ըլլալ:

ԶԱՊԷԼ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԻԴ ԱՌՁԵԻ

Առ...

Դեմքդ վրձիս ու փարքամ
Իր գիծերով բոլորչի,
Յոյզով խիկդով ե՛ս արքամ
Նրման գոյսիկ ջիւնջ յուսնի:

Այսերուդ բոցն արծաթուն
Շողը քեկքեկ ճակատիդ,
Տարիանքներով ոյրուն
Մում մը ըրիկ գիս վրձիս:

Ու յօնքերուդ սեւ կամար
Պրշրանքը վառ եւ նրբիկ,
Կ'զգամ քե միշտ ինձ համար
Ունի խրոտով մ'անձկագիկ:

Դեմքդ վրձիս ու փարքամ
Շուշանի քերք անքարքառ,
Յոյզով խիկդով դեռ՝ արքամ
Դերեց հոգիս սիրալառ:

ԱՐՓԵՆԻ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ Մ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Ողբացեալ Տիկին Ագապի Մ. Տեր-Ներսէսեանի նկարագիրը պատկերացնող
նտուեւեալ զգայուն գրութիւնը, զոր վերջին պահուն ստացանք մեր ամ-
գուգական գրադիտուհի Տիկին Զապէլ Հ. Ասետաւրի, մասնաւոր
հանդիքով մը կը հրատարակենք, արածագանգը ըլլալով տիպար
հայ կնոջ մը օրինակելի կեանքին :

ՄԱՅ ՄԸ ԵՒ ԿԵԱՆՔ ՄԸ

ՐԲՆԹ սարսափ աղղած չէ ինծի մահը: Մեկնումի մը, բաժանումի մը դառնութիւնը մահու չտի տը- խուր եղած է ինծի համար, և մահը փոխադարձա- ըար բաժանումի մը ջաւազին սարսուռովը միայն համակած է զիս, որուն ետեւէն նայած եմ միշտ յոյսով արցունքիս մառախուղին մէջէն:

Կեանքն ալ յարատեւ բաժանուով մը չէ՞ միթէ: Պէտք է տա՛նք
բան կորսնցնել. մեր տէն մի քայլին իմ կտրանցիսնք յմեզ էակներուն

և իրերուն կապող աներեւոյթ զօղերը, և անդադրում մահ մը չէ՞
ասիկա :

Բայց կը մխիթարուինք, որովհետեւ մեր հոգիին բոլոր ճշգ-
տումները կը ցրուին դէպ ի հմայքոտ ու դգուտ գործունքները
կեանքին, դէպ ի բնութիւնը, դէպ ի գեղարուեստները և բոլոր վա-
յելքներն ու պարտքերը, որոնք իրարու կը յաջորդեն իրենց անընդ-
հատ փոփոխականութեամբ, և յաւիտենական ցնորքը զմեզ կ'օրօրէ
կը պարտէ շարունակ : Միեւնոյն բանը մահուն անջուր . կուլանք
և կը մխիթարուինք յիշատակներով, և մեզի համար արցունքի
չափ փոփոխ պատրանք մըն է խօսիլ մեր սիրած էակներուն վրայ,
որոնք կը մեկնին աշխարհէն, զորս ստիպոյ մեզի մօտ կը զգանք
շարունակ, քանի՜ իրենց յիշատակները և պատկերը ունենանք մեր
աչքին առջեւ :

Տեսէք այս դէմքը . պարզութեան ու անմեղութեան սրտաշարժ
անճառորութիւնն իսկ է, ուր թափանցուն միտք մը իր դրոշմը
դրած է : Այս գրեթէ մանկական պատկերին առջեւ, խանդավա-
տանքի զգացումով մը կը համակուիս, և իր գերադանցապէս ազ-
նիւ հոգւոյն հաղորդական յորդումով կը յուզուի հոգիդ :

Նս այնքան տարբեր դտած էի զինքը ուրիշ կիներէ, որ ու-
սումնասիրութեան յարտուս նիւթ մըն էր ինծի համար իր անձը,
իր կեանքը, իր հոգին մանաւանդ : Իր արտաքին պարզութիւնը
դրաւած էր զիս նախ, յետոյ հետզհետէ ճանչնալով իր մտաւոր
զարգացումը, իր սրտին ձիւքերը և զանազան կարողութիւնները,
հիացած էի իր վրայ :

Ոչինչ կար անձին վրայ փայլուն կամ փայլելու հակամէտ . ու
չինչ իր խօսակցութեան մէջ՝ յաւակնուտ կամ պարծանքի նկրտող,
ոչինչ իր աշդուզարդին կամ վարժանքին մէջ որ քեզի մտածել
տայ որ և է ձիւքի մը կամ կեղծուած նպատակի մը : Ամէն բան
պարզ, ան'լեզւ և համեստ էր իր վրայ, և ափսոս ճանաչաւորու-
թիւնը համակրանքի, բարեացակամութեան եղական արտայայտու-
թիւնն մը :

Շատ հիացող մը չեմ մայրական սիրոյ և անճառիրութեան
հանդէպ . ամենեւին տարօրինակ չեմ գտներ որ մայր մը անհուն
դուրդուրանք ունենայ իր զաւակներուն համար, քանի որ անոնք
իսկ են իր երջանկութեան աղբիւրը, և զանոնք սիրելով ու խնա-
մելով ինքզինքը սիրած՝ և իր երջանկութեան հոգ տարած կ'ըլլայ :
Սակայն շատ անգամ կ'ըսէի հէք Տիկին Աղապլին . — Նիթէ երբեք
բուռարան մը չինեմ, մայր բառին զիմացը քու անունդ պիտի
դրեմ :

Որովհետեւ կը զգայի թէ զգլխիչ բան մը կար իր մայրական

սիրոյ արտայայտութեան մէջ, ուր իր անձը, իր երջանկութիւնը, ամէն նկատում կ'անէ անար զաւակներուն անդորրութեան իսէալին առջեւ:

Յետոյ գիտեմ թէ ճշմարիտ մայր մը իր տարամերժ սիրոյն մէջ կը խեղդէ կամ կը մոռնայ ուրիշ շատ մը պարտականութիւններ, շատ մը զգացումներ. աշխարհիկ կիներ մէկդի կը նետէ իր հոլանի զգեստները, զրազէտ կիներ իր դրիչը, ընկերասէր կիներ իր յարաբերութիւնները, և ամէնքը գրեթէ իրենց անյազթելի, խորհրդաւոր ճաշակները, պլքոտ բնազդները կը մոռնան, պզտիկ օրօրոցի մը առջեւ, ուրկէ ելած ավար ճիչ մը կը սարսուցնէ զիրենք: Իրենց բոլոր փառասիրութիւնը, բոլոր հրայրքը կը բերեն կ'ամփոփեն փոքրիկ էակի մը վրայ որ նոր ակնկալութիւններով, նոր տրախութիւններով կը պծնէ իրենց կեանքը:

Բայց մայրութիւնը Տիկին Ագապի մոռցնել տուած չէր իր պարտականութիւններէն ոչ մէկը. ինչպէս գերազանց մայր, նոյնքան անձնուէր կին, պատուական քոյր և անկեղծ բարեկամ էր: Երբեք զանց չէր առներ իր կրօնական և աշխարհիկ պարտականութիւնները, և իր բարեկամները, իրենց ղուարթ կամ տխուր օրերուն, միշտ բախտ կ'ունենային վայելելու իր վշտակցութիւնը կամ խնդակցութիւնը, որ անկեղծ էր:

Եւ անկեղծ էին իր համակրութիւններն ալ. սրտանց կը տառապէր քու տառապանքդ տեսնելով, և խղճի խայթով մը չարչարուած կը զգար ինքզինքը վայելելուն համար ուրախութիւն մը, որուն չէր կրնար մասնակից ընել ուրիշները:

Կեանքի դժբախտութեանց մէջ անվիշեր՝ իր բուն ցաւը կը մոռնար քաջալերելու համար չուրջը դանուողները: Առողջ միտքերու յատուկ լաւատեսութեամբ օժտուած՝ յուստեսի բոլոր նախահոգութիւնները ունէր: Տեսած եմ զինքը իր ընտանիքին անդամներուն, զաւակներուն հիւանդութեան անկողինին քով, մշտնջենական ժպիտը դէմքին վրայ, ճակատը հաւատքի լոյսովը պայծառ, և աչքերը իմացականութեան բոցովը արթուն:

Իր փափկանկատութիւնը կը հաւատարէր իր բարեկամներուն համար ունեցած անձնուիրութեան. նրը զքեզ երախտապարտ բնէր, չնչին առիթ մը, աննշան պարագայ մը կը ստեղծէր քեզմէ ծառայութիւն մը խնդրելու, որպէս զի ինքզինքդ պարտական չզգաս իրեն:

Ինչ զգուշութիւններով կը մօտենար աղքատին, զրկեալին, անկեալին, յանցաւորին. ինչ լայն իմաստասիրութեամբ կը չափէր անոնց կեանքին փուլերը, ինչ խորին հոգեբանութեամբ կը դատէր զանոնք: Եւ այս ամէնը ոչ թէ բառերով, ոչ թէ պոռոտա-

խոսութեան հոտանուածը վիշելով ամէնուն աչքին, այլ գաղտնի, զգոյշ և դործնական կերպով:

Իրեն նման կիներ ընդհանրապէս հպարտութիւն մը, զղուանք մը ունին իրենցմէ տարբեր խմորէ չինուած մարդոց հանդէպ, իրենց առաքինութեան ճերմակ զգեստը կը վախճան անոնց հպմամբ արատելէ. բայց ինքը այդ վախը չունէր, վասն զի ոչինչ կրնար արատել իր մտքորոթիւնը:

Չեմ կրնար մոռնալ իր անբաւ ներդրամտութիւնը, որով կը վարուէր նոյն իսկ իր թշնամիներուն հետ:

Կը յիշեմ թէ վիրաւորուած էր տիկնոջ մը դէմ, որուն հետ մօտէն յարաբերութիւն ունեցած էր: Օր մը ինծի եկաւ անոր ուր բնակիրը հասկնալու համար: Իմացեր էր անոր դժբախտութիւն մը պատահած ըլլալը:

— Պիտի երթամ զինքը տեսնեմ, ըսաւ, մարդ է, սրտնեղութեան վայրկեանի մը կրնայ զիս վիրաւորած ըլլալ, բայց ես եղածը մոռցայ, կ'ուզեմ որ ան ալ մոռնայ:

Յետոյ գիտէր ամէնուն լեզուն խօսիլ. խոնարհիլ մինչեւ տգէտը, ռամիկը, գեղջուկը, մանուկը. և բարձրանալ մինչեւ գիտունը, դրագէտը, իմաստասէրը, միշտ պահելով իր խօսելու անոյշ, պարզ, մտերիմ եղանակը և մեղմիկ ձայնը, որով ամէնուն վստահութիւնը կը գրաւէր: Վասն զի իր խօսակցութեան մէջ, կը փափաքէր որ դուն իրաւունք ունենաս, որ դուն իրմէ աւելի իրագեկ, աւելի սերճախօս գանես ինքզինքդ, և կարծես թէ գոհ եղած է քեզմէ:

Ուստի փոքրիկ տղաքն իսկ համարձակ կը մօտենային իրեն և կը սիրէի զինքը, և այս է պատճառը որ այսօր էսպեան և Համադգեաց վարժարանի սաները կու լան իր գերեզմանին վրայ:

Ինքը Բերայի լաւագոյն ընկերութեան մէջ մեծցած ու ապրած, անոր սովորութեանց և արարողութեանց կատարելապէս հմուտ, զանոնք դորձադրելու ըստ ամենայնի կարող, կը զարտուգէր անոնցմէ ամէն պարագայի մէջ, ուր իր լուրջ միտքը տարբեր ուղղութիւն մը ցոյց տար իրեն: Նիւթականի հետամուտ կինը չէր. իր զաւակներուն և ընտանիքին հանգստութեան համար արդարեւ ամէն բան կ'ընէր, բայց իր անձը նիւթով չէր գոհանար, հոգիին վսեմ պահանջուններուն կը թեկնածէր:

Պէրպէրեան էֆէնտիի կանանց վրայ գրած վերջին յօդուածը, որ իր գրականութեան ամէնէն հիանալի էջն է, պիտի ըսէի թէ իրեն ախպար ունեցած էր հէք Տիկին Ագապին, եթէ մօտէն ճանչցած ըլլար զայն:

Ծիւղ այդ իտեալ կիներ էր ինքը, կնոջական սուտ հրապոյր:

ներէն պագացող, Քիզիքապէս հաճելի ըլլալու դադարաբէն ա-
մըցող, տունին, տեղին, ընտանիքին երջանկութեան բաղձացող
առաքինի կինը, որ իր անձնութեան չի հռչակեր, որ իր ար-
ժանիքները քողի մէջ կը փաթթէ, և նոյն իսկ հանրութեան օգտին
աշխատած տոհմն՝ քեզի կարծել կուտայ թէ թեթեւ ձեռագործ մը
կը բանի :

Ահա՛ այն կինը որ երկու շաբաթ առաջ բաժնուեցաւ մեղմէ,
և մինք աչքերնիս յառած դեռ կը նայինք իր ետեւէն, լալով այլ
պահելով ինչ որ կը թողու մեզի. իր օրինակը, իր յիշատակը :

ԶԱՊԵԼ Է. ԱՍՍՏՈՒՐ

ԱՅՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾՆՈՒՆԴՍ

(ՎԵՐՅԵՇՈՒՄՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻԻ ԿԵԱՆՔԷՍ)

ԵկՏԵՄԲԵՐԻ վերջին օրերուն հետ՝ դպրոցնիս
կ'սկսի պարպուիլ իր գիշերօթեայ բնակչուհի-
ներէն, որոնք իրենց հետ կը տանին հոն եռա-
ցող ամենօրեայ զուարթութիւնը : Ծնունդն է
զոր կ'երթան տօնել ծնողաց հետ միասին : Մէն մի սանուհի, —
մէյ մէկ կանխաճառ ճշմարիտ կենցաղագէտ, — հրաժեշտի պահուն
չի՛ մոռնար ջերմապէս հրաւիրել զմեզ որ իրեն ընկերանանք և ի-
րեններուն հետ խմբուինք պաշտելի հոմէին մէջ : Հարկադրուած
ենք մերժել սակայն քրոջական այդ ասպնջականութիւնները՝ որ
գորովազին բաւելով կ'արտայայտուին, վասն զի տնօրէնուհին
փափաքած էր որ իր քովը կենայինք :

Երջանիկ օրերու երջանիկ մեկնում՝ անոնցը, ու մենք կը մը-
նանք բոլորովին առանձին, մենք՝ տխուր երրորդութիւն մը կըր-
թանուէր նոյն հանգիստ. երկուքը ուսուցչուհի, մին՝ վերսայլցի,
միւսը Միւնիխցի, իւրաքանչիւրը անշուշտ իր ծննդավայրին ուրոյն
քաղցրութեանց վերջուշմանը մէջ մխրճուած : մինչ ևս թերեւս ա-
նոնցմէ աւելի ենթակայ սիրելի ծննդավայրիս՝ Պուսոյ կարօտախտին,

երբ միտք կը բերեմ իմի՛ն Կաղանդս իր թռչուն-բոկեղներով , իմի՛ն Ծնունդս , իր կէս գիշերի զանգակներով , որ անկողնէն ընդոտտ կը հանէին զմեզ եկեղեցի փութացունելու համար :

Քանի մը օր առաջ ժխորով , կենդանութեամբ , ու ծիծաղներով աւելի այդ սրահները հիմակ իրենց ամացութեամբը քարայրներու երևոյթը առած են մեր աչքին ուր դատապարտուած ենք ճգնել , փոխանակ վայելելու տօնական ցնծութիւն մը : Այսպէս , տիրող դատարկութիւնը տեսակ մը վնասանք սպրդեցուցած է մեր երեքին ալ սրտէն ներս , հակառակ այն սիրազեղ վերաբերման՝ զոր մեր տնօրինուհին կ'ունենար մեզի նկատմամբ , մոռցունելու համար մեր առանձնութեան դառնութիւնը : Ակնյայտ տրտունջ մը կը կարդացուէր հիմայ Գերման և Յրանսայի օրիորդներուն դիմադծութեանցը վրայ , և ես թէպէտ ներքնապէս ուրախ՝ իրենց ներկայութիւնը ունենալուս՝ կ'ստիպուէի արդարացունել սակայն այն զղջումը զոր ա՛լ բացէ ի բաց կը յայանէին իրենք , տուներնին չի վերադառնալնուն համար , եղանակին խստութենէն ու Մանչի ալիքներէն վախնալով : Մեզ կը մնար համակերպիլ բաղդին և շարունակել մեր կղզիացումը դպրոցին սեմէն ներս , հոն տօնել Ծնունդը հիւսիսային Անգլիոյ անդորրաւէտ այդ խորշին մէջ՝ ուր դիպուածը և մտնաւանդ բարի տնօրինուհիի մը արամադրութիւնը ի մի կը խմբէին այսքան այլազան ցեղերու պատկանող անձեր , քրիստոնաւայել եղբայրակցութեամբ մը :

Խթման իրիկունը կ'իրիկնանար սակայն : Լուսամուտներուն առջեւ կանգնած , մթնշաղի այդ պահուն , հետաքրքրութիւնը ունեցած էինք քիչ մ'ալ դուրսի կեանքով զննողիլու : Օգը սպառնական համեմատութիւններ կ'առնէր , և առաւօտէն ի վեր փչող քամին՝ անջրպետին մէջ դեռ ևս անխոնջ իր ոռնումներէն , ամէն ինչ դղրդելու , տատալելու , մոլուցք մը ցոյց կուտար : Հիւսիսային ծովը աւելի քան երբէք փոթորկայոյդ՝ իր կոհակներուն ճերմակ դարգմանակը կ'արտախուրէր ծովեղերքի խարակաց սեպ բարձունքէն , վայրի , ահաւոր երաժշտութեամբ մը : Հակառակ ահռելի ցուրտին , սառ կապած սալայատակներուն , հակառակ խօլ փչումներուն , և հակառակ այն խլացուցիչ դուռ ու գոչին զոր ծովափ խուժող ալիքները կը մռնչէին անդու , փողոցներուն մէջ ոգեւորութիւնը յարաճուն հանգամանք մը կ'առնէր : Յրուիչներ՝ իրենց պայթելու աստիճան ուռած պայուսակներով՝ քալելէ աւելի կը սահէին արագ արագ , շնորհաւորութեան քարթեր սեմերէ ներս ձգելու համար : Վաճառատան սպասեակներու կը խառնուէր խուժը այն ուրուատեով լէակներուն՝ որոնք քառուղիներու բերանը կը սլըքտան պատահական թիթեւ քունակրութիւններ կատարելու հա-

մար: Այսպէս խօս շտապում մը կար չորս դէն նուէրի թուղթով փաթուցուած ծրարներ երջանիկ հասցէներու փութացունելու հա- մար: Մինչ, իրենց կարգին՝ կողովի, քնարի, թաղարի այլադան ձեւերով ծաղիկի փունջեր երկիւղած առկախումներ ունէին ձեռ- քերէ վար՝ անեղծ տարուելու համար իրենց տեղերը: Անցուդարձի այս թոհուբոհին մէջ դիւրին էր նշմարել անանկներ ալ որոնց մա- սին յայտնի տարակուսանք մը կ'ունենայ մարդ թէ ո՛ր էր իրենց երթալիք տեղը այդ գիշեր, ունէի՞ն տաքուկ ապաստան մը հան- դիստի, և կամ կ'սպասէ՞ր հոն չուրթ մը գորովի բառ մը թոթո- վող. սակայն անոնց մօտէն, ճի՛շդ անոնց մօտէն էր որ կ'անցնէր դասը այն հապճեպով մարդերուն՝ որոնց քայլերուն կարծես չոգի կուտար ժամ առաջ տուն հասնելու եռանդը: Ժիր, խիզախ, ու- բախ, հեւ ի հեւ երթ մը, — աւելի վա՛ղք մը քան թէ երթ — դէպ ի բոյնը բնտանիքին, հոն, ուր սիրելիներ կային ակնդէտ, հոն ուր Ծնունդի սեղանն էր սարքուած Ծնունդի մշտադալար ծառին հետ, հոն ուր աւանդական բլրմ բճիճկը ու հնդկահաւը պիտի ճաշակուէր, ուր պիտի երգուէր սէ՛րն ու երջանկութիւնը:

Ինքնամիտփում մը համակած էր զմեզ երկար ատեն դիտելով դուրսի այս կեանքը, մինչ մեր երեւակայութիւնը, իրերու բնական բերմամբ, ճիշդ այդ րոպէին նորէն կը սլանար դէպ ի այն վայ- րերը, ծոցը այն շրջանակներուն ուր մեր սիրելիները կային, անոնց հե՛տ մնալու կարօտով տարուան այս անբաղդատելի կերպով խոր- հորդաւոր իրիկունը: Չե՛մ դիտեր թէ որքան ատեն մնացինք այս- պէս լո՛ւռ և անթարթ, այլոց երջանկութեան տարօրինապէս խան- դալառ փութկոտումին հանդիսատես, երբ վարը, դպրոցը եղբրող պարտէզին դուռը կը բացուի և հինգ մատաղատի աղջիկներ ներս կը մտնեն դռնապանին առաջնորդութեամբ, կ'սկսին սանդուխներ- րէն վեր ելնել զգուշաւոր և վեհերոտ քայլափոխով մը:

Իրարու երես կը նայինք երեքնիս փոխն ի փոխ, մեկնութիւն մը ջանալով գտնել այս նորեկներուն մասին, առանց սակայն ար- դիւնքի: Կը յիշէինք միայն ցերեկին տեսած ըլլալնիս յարգարումը շարք մը անկողիններու՝ աղախիններու կողմէ. սակայն այս երե-ւոյթը ներշնչած չէր մեզի գիշերային հիւրերու գաղափարը: Ո՛վ էին ատոնք, ո՞վ կրնային ըլլալ. օրուան այդ պահուն երբ դպրոց- նիս իր դուռները փակելու վրայ էր ալ: Արդեօք աղգականներ էին կամ գաւակները մօտաւոր ծանօթներու, ընծաներով եկած՝ ի-րենց յարգանքը մատուցանելու: Բայց չէ՛. արտաքին կերպարանք- նին ոչինչ ունէր բարեկեցիկ դասու վիճակ մը չեղտող: Ուրեմն դի-շերային հի՛ւր, սեղանակի՛ց մեզի: Անտանելի՛ բան պիտի ըլլար

աս. մտածող՝ մեզամ անհանգիստ կ'ընէր մեզի, երբ մենք պատճառներ ունէինք ամէն առեւտրի աշխատանքները սիրելու մեր միայնութիւնը, օտարոտի դէմքերու ներկայութիւնէն զերծ՝ մեր ուրոյն յիշատակներովը ապրելու համար:

Վարէն՝ դպրոցին անհագող «Թամ Թամ»ը կը հնչուի ընդոտ, տօնական օրի մը վայել հանդիսաւորութեամբ, ու կուգայ ընդմիջել մեր ենթագիտութեանց շարքը: Շքեղ հրաւեր մըն է ասիկա զմեզ Մնունդի սեղանին շուրջը խմելու, նրբանցքին մէջ՝ ծառայէ մը կը տեղեկանանք թէ իրաւունքէ գիշերային հիւրեր են այդ աղջիկները, մենք ոչ այնքան հեռու, Սէնթ Ճօնս որբանոցին պատսպարեալներէն, զոր մեր անօրինութիւնն ուղած էր որդեգրել Մնունդի օրերուն, անոնց երջանիկ վայրկեաններ առթելու ազնիւ առաջադրութեամբ: Այս սովորութիւնը ունէին արդէն քաղաքին՝ Սքառպօլի բարեկեցիկ ընտանիքները, և մեր հինգի խմբակը հոն ապաստանող բազմաթիւ սանուհիներուն վերջին մնացորդն էր, որմէ յետոյ որբանոցը կը դատարկանար իր հէգ, բազմէն անժառանգ բնակչուհիներէն:

Սեղանատունէն ներս մեր մօտքը դէմ առ դէմ կը բերէ զմեզ իրենց հետ, և ներկայացումնիս ամենէն պարզն ու սրտազրաւը կ'ըլլայ:

— «Ահաւասիկ ձեզի պղտիկ քոյրեր՝ որոնք եկած են Մնունդը մէկտեղ տօնելու», կ'ըսէ անօրինութիւն, իր սրբանոյշ դէմքին վրայ մօր գգուանքի ճառագայթումով մը, ու կը յիշատակէ իրենց անունները, և փոխադարձաբար:

Իրենք՝ որոնց ներկայութիւնը յանախակաւ անհանգիստ ըրած էր պահ մ'առաջ մեր մենասէրի ետամոլ հակումները, հիմակ սակայն կը թուէին կերպով մը մոռցունել կամ գէթ թեթեւցունել տխրութիւնը որմէ համակուած էինք ամէնքնիս, վասն զի մեր առաջը կար անհունապէս անգութ և ցաւագին պատկերներ: Եւ ինքնաբերաբար, տոանց մանրակրկիտ նկատողութեանց, առանց այլեւայլի, «կ'ըգայինք որ կարեկցութեան զօրաւոր հոսանք մը կը կազմուէր, կը յորդէր մեր հոգւոյն ալքերէն դէպ ի անոնց, կարեկցութիւն» որ համակրութիւն էր մանաւանդ:

Ճօնս սեղանի մը շուրջն ենք հիմայ. ամէնքն ալ, վարժուհի, սան, և որբուկ մէյմէկ նուէր կ'ստանան ազնիւ հիւրամեծարէն: Շփոթումէ և բերկրանքէ մոլորուն նայուածքներ զիրար կը խաչաձևեն, լուռ սքանչացում մը անձնիւր առարկայի, անձնիւր համադրամի համար, զորս անշուշտ դժուար պիտի ըլլար ողջունել իրենց՝ որբանոցի խոտապահանջ միջնորդութիւն մէջ: Մնունդեան տօնը նոր դորով մը, նոր սէր մը ծնցուցած է կուրծքերու տակ: Ահա.

ւասիկ որբուկներ, — կը խորհինք, — որոնց առջեւ բացուած էին դուռները համեստ յարկերէն մինչեւ փարթամ բնակարաններուն, արձակուրդի սուղ օրերու մէջ վայելել տալու համար անոնց ընտանեկան կեանքին բոլոր քաղցրութիւնները:

Ու մտածե՛լ թէ գութի այս սրտազեղ արտայայտութիւնը ծընունդ կ'առնէր քսան դար առաջ մսուրի մը անկիւնը խանձարրապատ Մեծ Մանուկին յիշատակէն: Անոր անունով ի՞նչ հրաշքներ տեղի կ'ունենային ու ի՞նչ անպարագրելի հմայք մըն էր Անոր աշխարհ գալը՝ բովանդակ աշխարհի համար: Սէր, խանդաղատանք, ու խաղաղութիւն էր որ ճառագայթեց այդ նորածինը իր անշուք մսուրին մէջէն, և դարերը՝ որ դարերուն յաջորդեցին, չկրցան մթագնել անոր շողքը:

Սակայն և այնպէս, կը տարուէր մարդ մտածել թէ, եթէ փոխանակ Ծնունդի հանդիսաւոր օրուան մը սպասելու, կարելի ըլլար գութի և սիրոյ այս զգացումը զեղուլ մեր աւօրին կեանքին մէջ, որքա՛ն սգաւոր սրտեր իրենց սիրտիդ պիտի գտնէին, որքա՛ն արցունքներ պիտի ցամքէին արտեւանունքներու ծայր, ինչքա՛ն նօթիներ հաց՝ և մերկեր՝ զգեստ պիտի ունենային: Եւ այս, պիտի ըլլար տիեզերական գիրկնդխառնումը յղիացածին ու զրկեալին, երջանիկին ու տարաքաղչին: Այսպէս ամէն ոք իր երջանկութենէն հիւլէ մը բաժին հանելով, անժառանգներու վիշտը աւելի նուազ պիտի ըլլար, արեւը աւելի տաքուկ ճաճանչներ պիտի զրկէր մեզի վար, քամին գեփիւռի պիտի փոխուէր, ու մրրիկին մոռնջը՝ հեշտ նուազերգութեան մը:

Տեւական կամ ոչ, վերջապէս այդ գիշեր մեր դէմը կար բարբառուն երջանկութիւն մը՝ զոր այդ պատուական կինը իր բարութեամբը ուղած էր գնել: Դուրսը հովը կրնա՛ր աւելի ուժգին գոռալ, ծովեզրի խարաղներէն վեր ջուրերը կրնայի՛ն աւելի մուլեգին կատարներ բարձրացունել և երկինք՝ աւելի բարկածայթ որոտալ, ու մութը կրնա՛ր աւելի արջնաթոյր դառնալ: Ի՞նչ փոյթ մեղի սակայն, գիշերուան յառաջացող այդ ժամերուն մէջ, այնպէս կը թուէր թէ հոն, հեռուն, Բեթլեհեմի մսուրին առջեւ երգող հովիւներուն օրհներգը աւելի ջինջ ու յստակ կը բարձրանար դէպի եթեր, մոգերուն երկրպագութիւնը աւելի խորին էր, և Յիսուս Մանուկին Ծնունդը ցուցունող գիսաւորին լոյսն ալ՝ աւելի փայլուն և աւելի պայծառ...:

ՏԻԿ. Ա. ԹԷՈԴՈՐ

ՏԱՐԻՆ ՈՐ ԿԸ ԾՆԻ

ԻՇՏ Յունուարի մէջն էր. սոսկալի ձիւնի բուքի փոթորիկ մը կար. ձիւնը կը պտուտաքէր փողոցներու մէջ. ձիւնապատ տանիքներէ ձիւնակոյտեր կ'իյնային: Սակաւաթիւ անցորդներ կը վաղէին իրենց բնակարանը գտնելու ու չփոթուած կ'ուրցած իրար կը զարնուէին. ամէնէն ճարպիկները կառքերու ետին կ'ապաստանէին ու անոնց կը հետեւէին:

Վերջապէս փոթորիկը հանդարտեցաւ. տուներուն երկայնքը ճամբայ մը բացին. իրար դիմաւորող անցորդներ զայրազին զիրար կը չափչփէին. ոչ մէկը կ'ուզէր տեղի տալ, հուկ ուրեմն ուռքերնին կ'ընկղմէին ձիւնին մէջ և կ'անցնէին բարկութեան վերջին նայուածք մը փոխանակելով:

Իրիկուան դէմ հովը բոլորովին դադրեցաւ. երկինք բոլորովին պարզ կ'երևէր. խիստ թափանցիկ և սովորականէն աւելի բարձր: Լուսաւորները կարծես մաքրուած էին, այնքան կը փայլէին, կը փալփլէին որ զանոնք դիտելով մարդ կը մոռնար ցուրտը: Եւ սակայն դետինը կը սառէր: Առտուն առաջին ձիւնի խաւը այնքան կարծրացած էր որ խեղճ ճնճղուկները անոր վրայ կը կենային հոս հոն ցատկոտելով քիչ մը ուտելիք փնտռելու:

«Ճիւլ, ճիւլ» ըսաւ անոնցմէ մէկը: Ահա նոր տարին որ մարդիկ կը տօնեն: Չար բախտ, պա՛ռ. ի՜նչ ցուրտ, երէկուրնէ ի վեր բերանս բան մը դրած չեմ:

— «Այո՛», ըսաւ փոքրիկ ճնճղուկ մը, բոլորովին մարած ձայնով, կը յիշէք անոնց խնդութիւնը երբ կը տօնէին նոր տարի ըսածնին. մոմերը կը վառէին, խնթի պէս կը պարէին և հազար տեսակ յիմարութիւններ կ'ընէին: Անոնց այս ամէն ուրախութիւնները տեսնելով՝ ես ալ կը կարծէի թէ օդը պիտի տաքնար քիչ մը, մինչ առաջուրնէ աւելի ցրտեց: Իրենց հալչւններուն մէջ սխալած ըլլալու են մարդկային անմիտները:»

— «Ճիշդ որ այդպէս է, ըսաւ ծերուկ ճնճղուկ մը: Օրացոյց ըսածնին հնարած են և կ'ուզեն որ ամէն բան իրենց խելքին փշա-

ծին պէս ըլլայ: Ի՞նչ յանդգնութիւն, ընտելութիւն կը ծաղրէ զանոնք, տարին դարնան հետ կ'ըսկսի տնա ինչ որ բանաւոր է:

— Ես ալ այդպէս կը կարծեմ, ճի՛ւշ, ճի՛ւշ:

— Բայց երբ կուգայ դարունը, ըսաւ փոքրիկը դողահար:

— Արագիւններու վերադարձին. բայց ինծի այնպէս կ'երեւի որ որոշ օր մը չեն դար: Սակայն հոս, քաղաքը չեն գիտեր այս բանը. երանի թէ գիւղը երթայինք հասկնալու: Գիւղացիները աւելի աղէկ կը հասկնան եղանակէն:

Միւսները խմորվին թռան, դաշտ գացին տեսնելու թէ գարունը մօտ է: Բայց գիւղը քաղաքէն աւելի ցուրտ էր: Սառուցիկ հով մը կը փչէր ձիւնապատ հովիտէն: Մուշտակէ ահագին ձեռնոցներով գիւղացի մը նստած էր սահնակի մը վրայ, ձեռներով կուրծքը կը ծեծէր քիչ մը տաքնալու համար. նիհար ձիւրը սրարշաւ կը վաղէին, իրենց քրտինքի չոգիէն չըջապատուած, անոնց ոտքերուն տակ ձիւնը կը ճարճատէր: Ծնծղուկները կը ցատկոտէին սահնակի հետքերուն վրայ քիչ մը ուտելիք գտնելու: Յանկարծ տեսնան ըլուրի մը վերը ահագին ձիւնակոյտի մը վրայ նստած խոշոր ծերուկ մը, թաւ ու ճերմակ բուրդէ հագուստով. երկայն մազեր ունէր ան. ածգոյն և աչերը մեծ ու խոր էին:

«Ո՞վ է աս» հարցուցին:

— Պիտի հասկցնեմ ձեզ ըսաւ ծերուկ ազուաւ մը որ բարտի ձիւղի մը վրայ թառած էր: Երկու հարիւր տարի կայ որ զայն կը ճանչնամ, ձմեռն է, ծերուկ հայր ձմեռը: Ան կը կառավարէ ժամանակը իբր ինամակալ, դալիք հիւրին, սիրուն դարնոն — երբ ան դայ, ամէն բան պիտի ծաղկի. հաւատացէք իմ երկդարեան փորձառութեանս: «Ճի՛ւշ, պոռաց ճնճղուկներէն մէկը, օրացոյցը մարդերու գիւմն է, ընտելութիւնը կը ծաղրէ զանոնք, տարին դարնան հետ կ'ըսկսի»:

Շաբաթը անցաւ, յետոյ ուրիշներ: Լիճերը մինչեւ տակը սառեր էին, գիւղերը թանձր մառախուղով ծածկուած էին: Ագուաւները խմորվին կը թռչէին, բայց ամէնէն շատախօսներն իսկ ձայներնին կորուսեր էին, ցուրտէն ընդարմացած:

Ահա արեւու ճառագայթ մը ինկաւ մեծ լիճին վրայ, որ թափած ահագի պէս երեւցաւ: Զիւնի խաւը այնքան չէր փալփալար, կը տկարանար և սողին անդին կ'անհրեւութանար դեանին տակը, տեղ տեղ կանաչ կ'երեւար, ճնճղուկները հոն կը նետուէին և կը կոցէին ագահաբար: Բլուրի վրայի ծերուկը կարծես անուշադիր էր անցած դարձածին, աչքը տնկած դէպ հարաւ:

«Ճի՛ւշ, ճի՛ւշ, ճի՛ւշ»:

Այս ուրախ ձիւր հնչեց յանկարծ օդին մէջ: Խուլ աղմուկներ

բարձրացան դաշտերէն ու անտառներէն, ուշագիր ունկնդիր մը կրնար որոշել այս բառերը. «Գարո՞ւնը, գարո՞ւնը»: Երկու առաջին արագիւղները երեւցան, ամէն մէկը կը գրկէր սքանչելի աղեկ մը, աղջիկ մը ու մանչ մը: Երբ այս սիրուն արարածները վար իջան իրենց թեւաւոր ձիերէն, հողը համբուրեցին ի նշան բարեւի. կոխած տեղերնին ձիւնածաղիկներ կը բուսնէին: Զեռք ձեռքի տուած գացին բլուրի վրայի ծերուկին և չնորհալի կերպով անոր փարեցան:

Հայր ձմեռը անհետացած էր. երկու հիւանալի աղաք, պղտիկ գարուն հիւրը և իր սիրունիկ նշանածը նստած էին աթոռի մը վրայ. տարուան մը ղեկավարութիւնը իրենցն էր. «Նոր տարին. ճի՛ւ ճի՛ւ պուռացին ճնճղուկները: Վերջապէս մեր անօթութիւնը վերջացաւ. երթանք ծաղիկներու հիւթը ժողովելու ջանանք և կորսուած ժամանակը ձեռք անցնել»:

Այս երկու աղաք ուր որ դարձնէին նայուածքնին կոկոններով հոն կը ծածկուէր, մացառներ և ծառեր, խոտը կը բուսնէր և դաշտերը կը կանանչնային: Յետոյ ելան դարձան իրենց տունը: Պղտիկ աղջիկը ամէն կողմ հազարաւոր գեղեցիկ ծաղիկներ կը ցանէր, զորս իր գեղեցիկ ոսկեղօծ մետաքսեայ գոգնոցէն կը հանէր: Եւ քանի նստէր, նորէն կը լեցուէր գոգնոցը:

Խրճիթէ մը կորաքառակ պառաւիկի մը դուռս ելլելը տեսան, որ դուռը նստաւ. հիացումով ղիտեց այս գեղեցիկ փթթումը. իր նայուածքը կենդանացաւ. անուշ ժպիտ մը երեւցաւ իր դէմքին վրայ իր դարնանաբոյր անցնող տարիներուն յիշատակով:

Եւ դիտելով իր թռչնիկներուն ցատկոտէն ու տիեզերական ուրախութեան մասնակցիլը ըսաւ. «Ինձի համար դեռ կան երջանիկ օրեր»: Անտառի ծառերու տերեւները դեռ բացուած չէին, մութ դոյն մը առած էին, սակայն այն թանձր մամուռին միջեւ որով ծածկուած էր գետինը խիտ խիտ կը բուսնէին պուտեր, շուշաններ, մանիշակներ և ուրիշ հազարաւոր ծաղիկներ որոնք օդը կը խնկաւէտէին: Երկու աղաքը որ կը մեծնային յայտնի յայտնի, եկան հոն նստելու. երջանիկ էին իրենց սիրած երանութեամբ: Պղտիկ աղջիկը գեղեցիկ երգ մը հնչեցուց, ընկերը՝ բոլորովին ժըպտուն այն երգին յանկերգը կ'ըսէր:

Մեղմ անձրեւ մը սկսաւ. չնչմարեցին իսկ. ճիւղերէն թափող կաթիլները իրենց թափած ուրախութեան արտասուքներու հետ չփոթեցին: Իրար փարեցան. նոյն վայրկենին արեւը վերստին երեւցաւ և անտառը ծածկուած էր դալարիքով:

Օրեր անցան, յետոյ շաբաթներ: Տաք օդը կ'անցնէր դաշտերէն և ցորենները կը դեղնէին: Անտառին եզրը, հոյակապ մրգաս-

տանի մը մէջ, որուն կեռասեխները բոլորովին ծածկուած էին սև ու կարմիր պտուղներով, կեցած էր դեղանի նորատի կին մը. պղտիկ աղջիկն էր, դարունին նշանածը, իսկ պղտիկ հիւրը աշխոյժ և ուժեղ մարդ մը եղած, ամառ կը կոչուէր և կը հանգչէր բնութեան վրայ: Ամուսնոյն մօտ թիկնաթուռի մը վրայ նստած էր, դաւադանը շարժելով թանձր ու սև ամպեր բերել տուաւ հորիզոնին վրայ որ ծանր ծանր ժողովուելով ամէն կողմէ, յանկարծ կը կենային, կարծես հսկայ լեռներու շղթայ մըն էին, կրանիթէն աւելի սև: Օգը մթազնած էր, ամէնքը, մինչև իսկ ամէնէն շաղփաղփ թռչունները լուած էին:

Յանկարծ կայծակ մը փայլեցաւ աւելի փայլուն քան արեւի ամէնէն պայծառ ճառագայթը, յետոյ ամէն ինչ խոր մթութեան մէջ թաղուեցաւ և երկնքի ջուրը հեղեղի պէս սկսաւ տեղալ:

Փայլակը երեւցաւ հետզհետէ մօտեցող որոտումներով, փոթորիկը կատաղած կը խոնարհեցնէր անտառին ամէնէն հսկայ ծառերը: Սոսն ու ցորենները կը ծռէին հեղեղէն սաստկութեան տակ, հեղեղին որ դաշտերը կ'ողողէր: Փոթորիկը կը նուաղի. անձրեւը ալիւսփոքր կաթիլներով կ'իջնէ, ամպերը կը փարատին, արեւը վերստին կ'երևի, սքանչելի ծիածան մը երկնքը երկրիս կը կապէ: Մարգերու վրայ հազարաւոր մարգարիտներ կը փայլին փոփոխ գոյներով: Միլիօնաւոր ճանձեր, թեթեւ միջատներ կը պտուտքին օդին մէջ: Վերածնող բնութիւնը կը ճառագայթէ կենսալիւ: Ամառը իր աթոռին վրայէն, հպարտ նայուածքով մը կ'ընդգրկէ իր բարերար գործը:

Ի՞նչ անուշ բուրում դաշտերու մարգագետիններու մէջ:

Մեղունները կը բզլան, հին կաղնիի մը խռուչին մէջ մայր մեղուն շինած է իր բոյնը և պատրաստել կուտայ մօմը որ պիտի գործածուի Սնոր պաշտամունքին՝ որ եղանակներէն բարձր է:

Օրեր անցան յետոյ շաբաթներ: Հնձողներու մանգաղները կը փայլէին ցորեններու մէջ, խնձորենիներու ճիւղերը կը ծռէին կարմիր և ոսկեղօծ պտուղներու ծանրութեան տակ: Ամառը և իր կինը աւելի ծանրախոհ կը կենային լուիկ կաղնիներու շուքին տակ. կ'ըզգային իրենց մէջ կատարուած այլափոխութիւնը:

— «Ի՞նչ գանձեր սփռուած են մեր սուջեւ ըսաւ վերջնապէս կինը: Նախախնամութիւնը օրհնեց մեր կենակցութիւնը: Երջան, կութիւնը և ուրախութիւնը ամէն տեղ են և սակայն իմ երանութեանս մէջ հանգստի պէտքը կ'ըզգամ, անէացումի պէտքը պիտի ըսէի:

Կը յիշե՞մ մեր պղտիկութեան ժամանակ երբ հիւսիսի երկիրներէն եկանք, կը յիշե՞մ հազարաւոր ծաղիկները որ այն ատեն սփռեցի երբ դուն անտառները կը կանաչեցնէիր: Հիւսիսի քամին կըսկսի չորցնել իմ սիրելի ծաղիկներս:

— Բայց հոս նայէ ըսաւ Աշունը : Այլափոխութիւնը կը կատարուէր իրենց մէջ : Եւ իր դաւազանով կը ցուցընէր անտառներու տերեւները հազարումէկ հաճոյալի գոյներով , փայլուն կարմիրը , ոսկեղօծ դեղինը , մութ կանաչի եւ պայծառ նարնջագոյնի հետ խառնուելով : Օրեր անցան , յետոյ շաբաթներ :

Տարուան աղջիկը հետզհետէ աւելի լուիկ կը գառնար , իր գեղեցիկ մազերը ձերմկեր էին :

— « Ի՛նչ կծու է հովը , ըսաւ , ի՛նչ խոնաւ մառախուղ կը բերեն մեզի այս երկար գիշերները : »

Սակայն քանի մը գեղեցիկ օրեր կար դեռ՝ Տարուան աղջիկը տերեւներու անկողինի մը վրայ տարածուած անուշ եւ մեկամաղձոտ նայուածք մը կը թողուր թափանցիկ եւ թեթեւ մառախուղով ծածկուած դաշտերուն վրայ . յետոյ գորովագին սեղմեց իր ամուսնոյն ձեռքը որ միշտ սիգապանծ բայց խորշոված ու ձերմկած կը կենար անոր քով : Յանկարծ երկինքը միջնցաւ , սոսկալի հով մը ելաւ , պտուտքող փոշիի մէջէն խեղճ թիթեռնիկ մը անցաւ , աւառուէնէ վերջին ապրողը : Տարուան աղջիկը անհետացած էր , թաղուած տերեւներու տակ . ընաւ չարթնցաւ իր քունէն , ալ չը տեսան իր ուրախ ժպիտը :

Ծնունդը կը մօտենար և զանգակները կը հնչէին : « Յիսուսի Ծնունդը կ'իմացնեն ըսաւ տարուան հիւրը . նորատի գոյգ մը պիտի դայ տեղս բռնել որպէս զի կարենամ երթալ միանալ կնոջս այն փայլուն լոյսին մէջ , եւր պիտի վայելինք յաւիտենական հանգըստութիւն : Նոճիներու կանաչ անտառին մէջ հրեշտակ մը կ'օրհնէր ծառերը զոր պիտի կարէին Ծնունդը տօնելու համար :

Քաղաքի ճնճղուկները նորէն տեսան աղւոր ծերուկը որ կը կենար բլուրին վրայ անչարժ և սիգապանծ :

Թեթեւ գլուխ և քիչ յիշողութիւն ունէին ինչպէս յատուկ է ամէն ճնճղուկներու , ուստի հարցուցին առաջուան պէս .

« Ո՞վ է այս ձերմակ մօրուքով ծերուկը :

Միեւնոյն ագռաւը պատասխանեց . « Հայր ձմեռն է , մօտեցող դարունին որդեգրողը : Ինչպէս գիտէք մարդիկ ձմեռը տարուան գլուխը կը դնեն : » Ինտութիւնը կ'ընդարմանար ցուրտ հովերու տակ : Ձմեռը ինքն իսկ այերը դոցեց , երազեց երիտասարդութեան գեղեցիկ ու զաւար օրերը և իր հասուն հասակի երջանիկ օրերը : Երբ արթնցաւ , անտառին ծառերը ծածկուած տեսաւ թեթեւ սառույցով որոնք կը փալկէին արեւին տակ և այս հրաշալի տեսարանը անուշ մխիթարութիւն մը եղաւ իրեն :

Արեւու ճառագայթները աւելի կը շողային , ձիւնը կը սկսէր հալիլ , թռչնիկները ուրախութեամբ կ'երգէին :

Հոն վերը օդին մէջ երեւցաւ առաջին արագիլը , երկրորդը աւոր կը հետեւէր , գետինը դրին երկու հիւսնալի տղաք , փոքրիկ հիւր մը և իր նշանածը , ծերուկին ծունգերուն վրայ ելան եւ ան անհետացաւ ինչպէս Մովսէս լեռան վրայ :

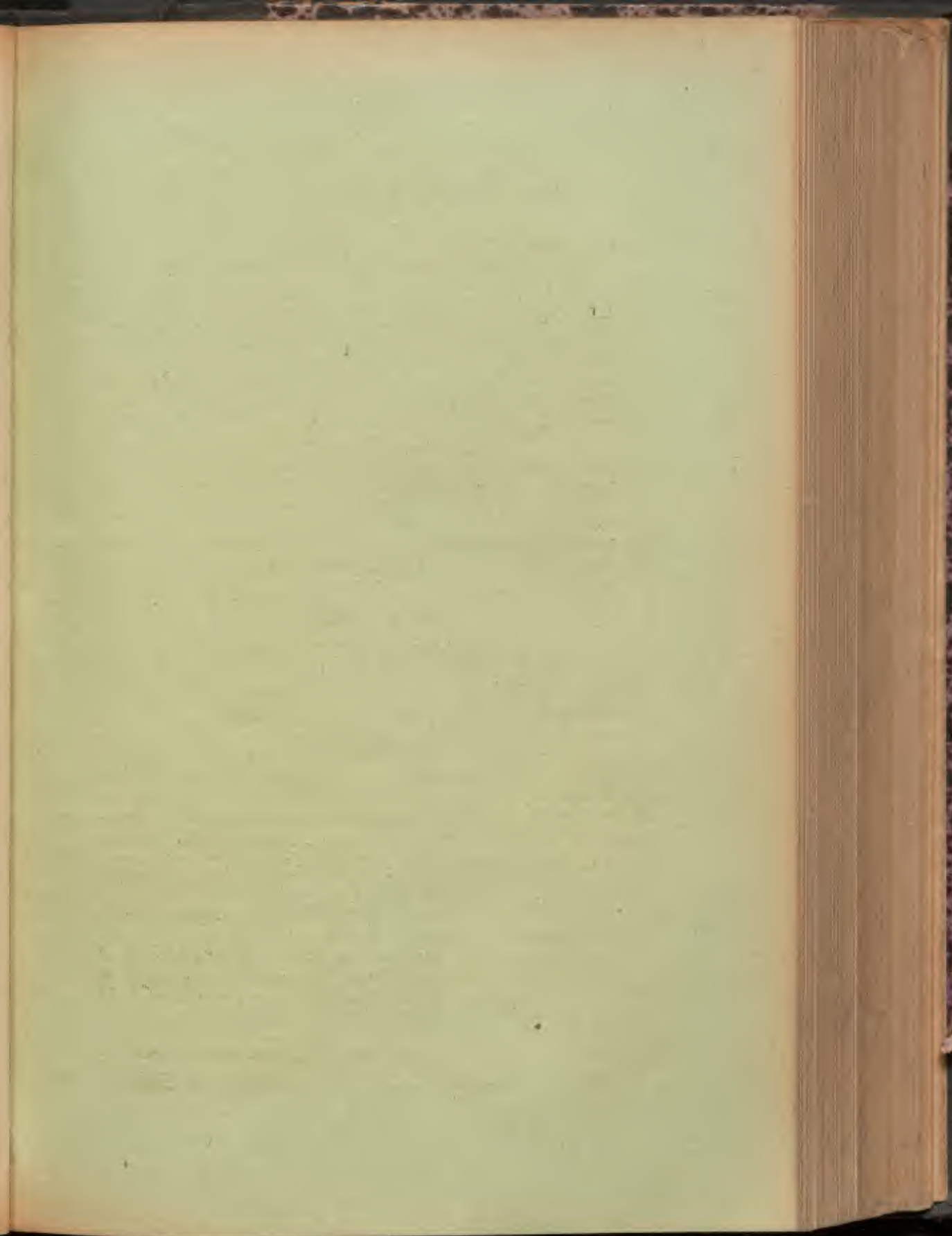
Տարի մը ալ ծնած էր :

Աճեցարն

Թարգմ. ՍԱԹԵՆԻԿ Տ. ԲԱՐԹՈՂ

Արտօնատէր Ա. ՍԱԳՆԱՆ

ՏՊԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԴԱՅԱՆ

ՀՈԶԱԿԱՒՈՐ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Խ Ա Ջ Ի Կ Ժ Ա Մ Կ Ո Ջ Ե Ա Ն

Պոլիս, Պանգե Գաբու, Պողազանիին դեմ, Սթանպոլ խան
Թիւ. 4, 5, 6,

Մայրաքաղաքիս ատամնարուժական դասին մէջ պատուաւոր
դիրք մը դրաւող իմացիկ էֆ. Ժամկոչեան, այս անգամ Եւրոպայէն
ու Ամերիկայէն յատկապէս բերել տուած նոր դրութեամբ դործիք
ներով և իրեն յատուկ եղող ճարտարութեամբ, առանց ունէ ցաւ
զգացնելու, ակնթարթի մէջ կը հանէ փոտած և ամէնէն դժուա-
րին ակռաները, Առջեւի փոտած ակռաները առանց հանելու ար-
մատներու վրայ կը դետեղէ բնականէն բնաւ տարբերութիւն չու-
նեցող պտուտակաւոր ակռաներ, Բերնին և տեւի կողմը լեցուիլը
անկարելի եղող արմատներու վրայ, ոսկի կամ բլաթին քուռօններ
կ'անցընէ : Նաեւ քառչուի, բլաթինի, ոսկիի վրայ չարուած տկ-
ռաներ կը չիւնէ բնականին յար եւ նման :

Իմացիկ էֆ. Ժամկոչեանի սկզբունքն է

Պատուաւորութիւն, Ուղղամտութիւն եւ Մաքրութիւն ինչ որ ան-
հրաժեշտ պայմաններ են ատամնարոյժի մը համար :

Ջ Ա Փ Ա Ի Ո Ր Դ Ի Ն

Վկայեալ աղքատաց ճրի

17—50

Ա Յ Ր Ե Ր Ո Ւ Ն

ԿՈՒՋԵՔ ՇԻՔ ԵՒ ՎԱՅԵԼՈՒՉ ՀԱԳՈՒԻԼ

Դ Ի Մ Ե Ց Լ Ք

Բերա, Բասաժ Բումէլի

Դ Ե Ր Ջ Ա Կ

Թ Ա Դ Է Ո Ս Ա Ն Ս Ո Ւ Ր Ե Ա Ն Ի

որ չափի վրայ ընտիր եւ տոկուն կերպսէ հազուատներ կը կարէ
ժաքէք քօսքիւմ, պօնժուռ, ուրտենկօք խիստ զերարմատչելի պայ-
մաններով :

Անգամ մը այցելելը բաւական է կատարելապէս դո՛հ մնալու
համար :

16—50

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԹԷՅԻ ԽԱՌՆՈՒՐԴՆԵՐ

ՄԻՇՏԱԺԱՆ ՈՒ ԲԱՐՄ ԵՆ

ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԸՆՏԻՐ, ԱԺԱՆ

Ե Ի

ՀՈՏԱԻԷՏ ԹԷՅԵՐ

Կ. Պոլիս, Պանգե Գալիու, ձեւալ-Պեյ խան, Թիւ 10

17—50